EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 21.11.2003
KOM(2003) 716 lopullinen

EI JULKAISTAVAKSI

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE SEKÄ ALUEIDEN KOMITEALLE

Euroopan matkailun kestävyyden suuntaviivat

[SEK(2003)1295]

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE SEKÄ ALUEIDEN KOMITEALLE

Euroopan matkailun kestävyyden suuntaviivat

TIIVISTELMÄ 3

I. Johdanto 4

II. Kestävän matkailun haasteet ja tavoitteet 5

III. Tämänhetkinen tilanne 8

IV. Haasteiden ratkaiseminen: toimintatapa 9

V. Matkailun kestävyyden saavuttaminen: Euroopan yhteisön lähestymistavan suuntaviivat 11

1. Tulevan toiminnan perusajatus 11

2. Euroopan yhteisön osuus 13

a) Kansainvälisellä tasolla 13

b) Euroopassa 13

3. Komission toimenpiteet 13

4. Ehdotuksia muille sidosryhmille 17

VI. Päätelmät 21

LIITE 1: Matkailun pääsuuntauksia: alan tulevaisuutta ohjaava skenaario

LIITE 2: Euroopan matkailun kestävyyden kannalta merkittävät haasteet sekä yksityisen ja julkisen hallintotavan päätavoitteet

LIITE 3: Esimerkkejä kansainvälisten ja eurooppalaisten sidosryhmien aloitteista ja toimenpiteistä

LIITE 4: Euroopan matkailun kestävyyttä edistävät yhteisön politiikat ja aloitteet

Huomaa, että kaikki tekstin painetun version alleviivatut osat ovat sähköisen version hyperlinkkejä; niillä ei ole mitään muuta merkitystä.

TIIVISTELMÄ

Euroopan matkailun taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen kestävyys osana kestävää kehitystä Euroopassa ja koko maailmassa on varmistettava. Se on tärkeää tämän taloudellisesti erittäin merkittävän toimialan elinkelpoisuuden, jatkuvan kasvun, kilpailukyvyn ja kaupallisen menestyksen kannalta. Euroopan kestävän matkailun haasteet liittyvät paitsi kulutustottumuksiin, kuten kausiluonteisuuteen ja matkailuliikenteeseen, myös sen tuotantomalleihin eli arvoketjuun ja matkailukohteisiin. Pyrittäessä muuttamaan matkailun kestämättömiä käytäntöjä avainasemassa ovat matkailijoiden kestävä käyttäytyminen sekä hyvä julkinen ja yksityinen hallintotapa.

Sidosryhmät kaikilla tasoilla ovat alkaneet pohjustaa kestävyysvaatimusten entistä parempaa huomioimista matkailussa ja matkailun mahdollisuuksien hyödyntämistä kestävän kehityksen tukemiseksi. Euroopan yhteisö osallistuu merkittävästi näihin pyrkimyksiin monenlaisilla kestävää kehitystä edistävillä politiikoilla ja toimenpiteillä sekä maailmanlaajuisesti että Euroopan unionissa, vaikka niiden kohteena ei olekaan pelkästään matkailuala.

Komissio katsoo, että Euroopan matkailun kestävyys voidaan parhaiten saavuttaa vahvistamalla nykyistä toimintakehystä ja hyödyntämällä sitä mahdollisimman hyvin. Toiminnan on siis perustuttava pääasiassa vakiintuneiden yhteisön politiikkojen ja toimenpiteiden myönteisiin vaikutuksiin ja niiden vahvistamiseen sekä muiden sidosryhmien kuin yhteisön tällä alalla toteuttamiin matkailun kestävyyttä edistäviin aloitteisiin. Aukkojen paikkaamiseksi tätä lähestymistapaa on täydennettävä erityistoimenpiteillä.

Kansainvälisellä tasolla yhteisö harjoittaa edelleen politiikkaa, jolla edistetään matkailun kestävyyttä osana kauppaa ja kehitysmaille annettavaa apua. Yhteisö pyrkii tehostamaan kestävää matkailua koskevaa yhteistyötä Yhdistyneiden Kansakuntien elinten ja muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa sekä maailmanlaajuisesti että Euroopassa.

Komissio ehdottaa useita toimenpiteitä, joilla vahvistetaan yhteisön osuutta Euroopan matkailun kestävyyden tukemisessa. Niillä pyritään lisäämään hyötyä, jota saadaan eurooppalaisesta hallintotavasta sekä erilaisista Euroopan matkailuun ja sen kestävyyteen vaikuttavista yhteisön politiikoista ja toimenpiteistä. Komissio haluaa myös lisätä yhteistyötä Maailman matkailujärjestön kanssa ja Euroopan matkailualan kaikkien sidosryhmien välillä.

Komissio aikoo perustaa erilaisten sidosryhmien edustajista koostuvan *matkailun kestävyyttä käsittelevän ryhmän*. Ryhmän tehtävänä on laatia yksityiskohtainen toimintakehys, jossa annetaan erityistehtäviä yksittäisille sidosryhmille ja joka sisältää täytäntöönpanoaikataulun. Komissio on valmis edistämään ja tukemaan ryhmän määrittämien tehtävien toteutusta.

Erityisaloitteet liittyvät matkailun kestävyyttä koskevan seurannan ja raportoinnin parantamiseen, Euroopan kansalaisten kestävän matkailun mukaisia kulutustottumuksia edistäviin toimenpiteisiin sekä kestävyyden edistämiseen matkailun arvoketjussa ja matkailukohteissa. Näitä aloitteita tuetaan kehittämällä ja käyttämällä asianmukaisia tiedotusvälineitä ja -verkostoja.

Komissio odottaa, että Euroopan muut sidosryhmät osallistuvat merkittävästi kestävän matkailun saavuttamista koskeviin pyrkimyksiin. Tämä koskee Euroopan kansalaisia ja matkailijoita, yksityisen sektorin yrityksiä, matkailukohteita ja viranomaisia sekä kansalaisyhteiskunnan sidosryhmiä. Komissio aikoo tiedottaa säännöllisesti näiden suuntaviivojen täytäntöönpanon edistymisestä.

I. JOHDANTO

Matkailu on maailman ja EU:n talouden tärkeimpiä ja nopeimmin kasvavia aloja. Se voi edistää merkittävästi talouskasvua ja työllisyyden korkeaa ja vakaata tasoa , kaikkien tarpeet huomioivaa sosiaalista kehitystä sekä tehokkaan ympäristönsuojelun ja luonnonvarojen järkevän käytön tavoitteiden saavuttamista. Tämän mahdollistamiseksi maailmanlaajuisesti ja EU:ssa sidosryhmien on vaalittava matkailun perusedellytyksiä.

Rajalliset luonnonvarat sekä taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset voimavarat, jotka ratkaisevat alan taloudellisen kestävyyden, eivät selviytyisi Euroopan matkailun rajattomasta kasvusta. Erityisstrategioilla matkailuelinkeino voidaan kuitenkin mukauttaa kestävyysvaatimuksiin sekä matkailun muuttuvien suuntausten ja toimintojen aiheuttamiin uusiin haasteisiin ja tarpeisiin (ks. liite 1). Samalla voidaan lisätä matkailusta saatavia tuloja.

Johannesburgin *kestävän kehityksen huippukokouksessa* hyväksytyssä toimintasuunnitelmassa vaaditaan matkailun kestävän kehityksen korostamista sekä ehdotetaan myös kestävän matkailun kannalta erittäin tärkeitä toimia kestämättömien kulutustottumusten ja tuotantomallien muuttamiseksi. Euroopan tasolla vaaditaan yhä enemmän selvittämään strategisia suuntaviivoja ja toimenpiteitä matkailun kestävän kehityksen saavuttamiseksi sekä kehittämään asianmukaisia kestävän kehityksen malleja kaikenlaisille matkailukohteille.

Matkailu on maailmanlaajuinen ilmiö, joka muotoutuu paikallisesti. Siihen liittyvät kestävyysongelmat ulottuvat maailmanlaajuisesti ratkaistavista ongelmista paikallisiin ongelmiin, jotka edellyttävät toimia niiden lähteellä. Matkailu on silti pääasiassa paikallinen ja alueellinen asia. Matkailuun liittyviä toimenpiteitä on kehitettävä ja toteutettava lähinnä paikallisesti, jotta voidaan ottaa huomioon erityiset tarpeet ja rajoitukset.

Toisaalta monet yhteisön politiikat vaikuttavat merkittävästi matkailualan eri toimintoihin. Näissä politiikoissa tehdyillä valinnoilla on suuri vaikutus matkailun kehitykseen ja sen kestävyyteen niin yleisesti kuin myös paikan päällä.

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 2 artiklassa yhteisön tavoitteeksi asetetaan taloudellisen toiminnan kestävän kehityksen edistäminen. Matkailu voi edistää kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista, ja perustamissopimuksen 3 artiklan u kohdan mukaan yhteisön toimintaan sisältyy toimenpiteitä matkailun alalla 2 artiklan tavoitteiden toteuttamiseksi. Matkailun kestävyyden on vastattava kestävää kehitystä koskevassa Euroopan unionin strategiassa määritettyjä EU:n kestävän kehityksen yleisiä suuntaviivoja.

Matkailun kestävä kehitys on 1990-luvun puolivälistä lähtien ollut EU:n toimielinten painopistealue. Komissio ehdotti marraskuussa 2001 julkaisemassaan tiedonannossa Yhteistyöhön perustuva toimintatapa Euroopan matkailun tulevaisuutta varten, että "*edistetään matkailutoimintojen kestävää kehitystä Euroopassa määrittelemällä ja panemalla täytäntöön Agenda 21 -toimintaohjelma*". Ehdotus sai runsaasti tukea Euroopan parlamentilta, neuvostolta, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealta sekä alueiden komitealta.

Tämän tiedonannon tavoitteena on edistää edelleen matkailun kestävyyttä Euroopassa ja koko maailmassa. Siinä annetut suuntaviivat ovat tässä vaiheessa Euroopan komission panos Agenda 21 -prosessiin Euroopan kestävän matkailun hyväksi. Tiedonannossa halutaan kannustaa monien sidosryhmien pyrkimyksiä tällä alalla kaikilla alue- ja hallintotasoilla, ja siinä kuvataan, miten yhteisö ja muut sidosryhmät voivat edistää näitä pyrkimyksiä.

II. KESTÄVÄN MATKAILUN HAASTEET JA TAVOITTEET

- **Suurin haaste: kestävä toiminta ja kasvu**

Matkailualan, matkailuyritysten ja matkailukohteiden keskeisenä haasteena on selvittää, miten Euroopan ja koko maailman matkailutoimintaa ja kahden seuraavan vuosikymmenen aikana odotettavissa olevaa kasvua voidaan hallita siten, että otetaan huomioon luonnonvarojen ja niiden uusiutumiskyvyn rajat ja saavutetaan kaupallinen menestys. Tuote perustuu suurelta osin ekologiseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen laatuun. , Ellei sitä hallita kestävästi matkailuala saattaa heikentää tulonlähteenään olevia luonnonvaroja tai jopa kuluttaa ne ja muodostua näin taloudellisesti ja sosiaalisesti kestämättömäksi.

Matkailun kestävä kehitys on sidoksissa pikemminkin laadulliseen kuin määrälliseen kasvuun. Matkailijoiden laatutietoisuus on myös kestävän kehityksen edellytys, ja kestävyys ja laatu on sovitettava yhteen. Ne ovat matkailualan kilpailukyvyn kannalta välttämättömiä. Matkailuyritysten ja matkailukohteiden kilpailukyky edellyttää tehokkuutta, jolla voidaan maksaa kestävyys, ja optimaalista kestävää tuottoa. Työvoiman laatu, paikallisen yhteisön kunnioittaminen ja ympäristövaikutusten vähentäminen puolestaan vapauttavat varoja luonnonvarojen tehokkaaseen käyttöön.

Matkailun kestävyyden kannalta ratkaisevat erityishaasteet (ks. liite 2) koskevat sekä Eurooppaa että koko maailmaa, mutta niiden erityisluonne ja voimakkuus voivat vaihdella. Haasteet ovat yleensä suurempia, jos matkailutoimintaa on paljon ja riippuvuus matkailusta on suurta. Haasteet voivat koskea myös tiettyjä maantieteellisiä alueita, kuten Välimerta ja Alppeja. Ns. massamatkailuakin voidaan hallita kestävästi: keinojen löytäminen ja soveltaminen on suuri haaste, mutta näin voidaan eniten edistää matkailun kestävyyttä.

- **Tasapainoinen lähestymistapa kestävyyden kolmeen pilariin**

Kestävä matkailu on taloudellisesti ja sosiaalisesti elinkelpoista matkailua, joka ei vahingoita ympäristöä eikä paikallista kulttuuria. Se merkitsee yhtä aikaa liiketoiminnan ja talouden menestymistä, ympäristöhaittojen vähentämistä, ympäristön suojelemista ja kehittämistä sekä vastuuta yhteiskunnasta ja kulttuurisista arvoista.

Matkailun kestävyyteen liittyy sellaisia erityisen tärkeitä seikkoja kuin kilpailukykyiset ja sosiaalisesti vastuuntuntoiset matkailuyritykset, kaikkien kansalaisten mahdollisuus osallistua matkailuun, alan hyvät työllistymismahdollisuudet ja paikallisyhteisöjen matkailutoiminnasta saama hyöty. Se edellyttää kulttuurisen loukkaamattomuuden vaalimista sekä ympäristönäkökohtien ja kulttuuriperinnön suojelun sisällyttämistä matkailua koskeviin toimenpiteisiin.

Kumppaneiden väliset ratkaisut ja hyvä hallintotapa, jotka parantavat kaikkien sidosryhmien osallistumista, tarjoavat mahdollisuuden edistää matkailualaa ja poistaa näiden sidosryhmien käytäntöjen epäjohdonmukaisuuden.

- **Kestävät kulutustottumukset**

Euroopan vapaa-ajan matkailun suurimpia ongelmia on keskittyminen tiettyihin ajanjaksoihin sekä ilmastoon että kulttuuriseen ja sosioekonomiseen elämänrytmiin liittyvistä syistä. Tämä johtaa viestintä- ja liikenneinfrastruktuurin, matkailupalvelujen ja matkailukohteiden kantokyvyn tilapäiseen ylittymiseen, jolloin laatu heikkenee.

Vaikka matkailutoiminta hiljaisina kausina edistää luonnonvarojen ja paikallisen yhteiskunnan elpymistä, se vaatii ja jättää valtavan ylikapasiteetin. Se edellyttää hyvin suurta määrää työntekijöitä, joilta puuttuu pysyvä työpaikka ja joiden työolot ovat usein huonot. Tämä vaikuttaa kielteisesti koulutustasoon, palvelun laatuun ja yritysten kilpailukykyyn. Siksi alalla ei pystytä houkuttelemaan eikä pitämään tarvittavaa työvoimaa.

Toinen tekijä, jolla on ratkaiseva vaikutus varsinkin ekologiseen kestävyyteen, liittyy matkailuliikenteeseen. Matkailun voimakas kasvu 50 viime vuoden aikana on perustunut enimmäkseen ympäristöä kuormittavaan auto- ja lentoliikenteeseen, joka on helpottunut ja halventunut koko ajan. Tämä on lisännyt auton käyttöä kaukoliikenteessä ja lentomatkailua myös lyhyillä matkoilla. Euroopan liikenteen infrastruktuurin ja palvelujen sekä matkailun liikkuvuusvaatimusten välinen jännite kasvaa koko ajan matkailukohteisiin saatavilla olevien yhteyksien, niihin liittyvän kapasiteetin ja niiden kustannusten osalta.

Matkailu lisääntyy kuitenkin entisestään Euroopassa. Matkailijat tekevät entistä yksilöllisempiä valintoja, ja he etsivät varsinkin sähköisten tietovälineiden avulla yksilöllisesti räätälöityjä tuotteita ja pyrkivät optimoimaan yhtäältä laadun ja myönteisten kokemusten ja toisaalta tuotteen hinnan välisen suhteen.

Matkailun merkittävän kasvun ohella väestörakenteen muutos muuttaa matkailun alalajien kysyntää. Esimerkiksi kulttuuri- ja luonnonperintöön liittyvän matkailun ennustetaan kasvavan eniten. Koko matkailualalla perinteisesti suuret segmentit eli ns. massamatkailu, jota kansainväliset matkanjärjestäjät hallitsevat lähes täysin, ovat kuitenkin edelleen määrällisesti tärkeimpiä.

Myös erityistarpeiset matkailijat haluavat yhä useammin matkustaa, ja heidät on otettava huomioon, jotta he voisivat täysipainoisesti hyötyä matkailusta. Väestöstä 10 prosenttia määritellään virallisesti syystä tai toisesta vammaisiksi, ja tämän lisäksi yhä useamman matkailijan voidaan odottaa olevan liikuntarajoitteisia tilapäisen vamman tai iän takia.

Kulutuskäyttäytyminen perustuu hintaan, laatuun ja imagoon, ja se määräytyy lähes yksinomaan yksilöllisesti. Nykyisin vain harvat matkailijat ovat kiinnostuneita kestävyydestä. Antamalle kuluttajille riittävästi tietoa helppotajuisissa viesteissä matkailualan laajalti levinneissä tiedotusvälineissä (mainosesitteet, luettelot ja matkaoppaat), kehittämällä heidän kestävyyteen liittyvää ajattelutapaansa sekä vaikuttamalla heihin selkeiden signaalien avulla voidaan kuitenkin edistää kestäviä kulutustottumuksia ja lopulta muuttaa tarjottua tuotetta. Nuoret ovat tässä erityisen tärkeä kohderyhmä. On lisättävä tietoisuutta laadusta tuotteen olennaisena osana. Lisäksi on kehitettävä uusia lähestymistapoja, jotta matkailijoille voidaan välittää viesti, että laadukkaalla ja kestävällä matkailulla on oma hintansa.

- **Kestävät tuotantomallit**

Kestävä arvoketju

Matkailualan toimijat noudattavat kuluttajien tavoin perinteisiä käyttäytymismalleja. Niitä rajoittavat usein taloudellinen pakko, erittäin monimuotoisen ja moniosaisen matkailutuotteen eri osatekijöitä tarjoavien matkailuyritysten voimakkaat vertikaaliset riippuvuussuhteet sekä hintaan perustuvat päätökset.

Kestävän matkailun arvoketjun hallinta edellyttää kilpailukykyisiä yrityksiä ja yhdenvertaisia kilpailumahdollisuuksia. Se on sidoksissa hyödykkeiden ja palvelujen tuotannon laadunhallintaan. Jotta taloudellinen tulos ei syntyisi yhteiskunnan ja ympäristön

kustannuksella, matkailualan hintoihin on sisällytettävä sosioekonomiset ja ympäristökustannukset varsinkin asianmukaisten markkinaehtoisten järjestelmien avulla.

Kestävän matkailun arvoketju tarkoittaa myös työllisyys- ja sosiaalietuuksien optimointia eli sitä, että matkailuyritykset noudattavat yritysten sosiaalisen vastuun käsitettä. Tähän sisältyvät oppimismahdollisuudet ja laadukkaat työpaikat koulutetuille ja motivoituneille työntekijöille, jotta voidaan tarjota laadukkaita matkailupalveluja, sertifiointijärjestelmät, joilla edistetään kestäviä tuotantomalleja ja kulutustottumuksia, sekä tarvittaessa innovaatioiden ja uusien tekniikoiden käyttö. Se edellyttää myös työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun tehostamista ja lisävaltuuksien antamista työmarkkinaosapuolille kaikilla suunnittelu- ja täytäntöönpanotasoilla.

Matkailukohteiden kestävä kehitys

Matkailukohde muodostaa arvoketjun palvelujen yksittäisten osatekijöiden kanssa kokonaisvaltaisen matkailutuotteen. Matkailukohteiden erilaiset toiminnot ja politiikat, joissa yhdistyvät julkiset ja yksityiset edut, ovat siksi tärkeitä kestävän tuotannon kannalta. Useimmissa Euroopan osissa perinteinen kulttuurimaisema tarjoaa sopivat luonnonvarat ja kulttuuriset voimavarat, jotka ovat matkailutuotteen edellytys. Kulttuuriperintö, viestintä- ja liikenneinfrastruktuuri sekä majoitus- ja matkailijapalvelut ovat matkailukohteiden muita perusvoimavaroja. Järkevä maankäyttö on olennainen tekijä matkailukohteiden kestävässä kehityksessä.

Matkailun asettamat vaatimukset suhteessa paikalliseen kulttuuri-identiteettiin ja paikallisten asukkaiden tarpeisiin ovat toisinaan aiheuttaneet jännitteitä matkailukohteissa. Kilpailukykyisessä ja laadukkaassa matkailussa on kunnioitettava luonnon- ja kulttuurialueiden kantokykyä. Matkailun kehittäminen yli kantokyvyn on vaikuttanut kielteisesti joihinkin matkailukohteisiin, varsinkin eräisiin Etelä-Euroopan rannikkoalueisiin ja saariin, tiettyihin vuoristoalueisiin ja kaupunkeihin. Jos matkailukohteiden paikallinen kehittäminen perustuu voimakkaasti matkailuun niissä matkailukohteissa, joiden talouden perusta on rajallinen, kuten saarilla, tuloksena voi olla hauras ja matkailusta liikaa riippuvainen talous. Tuolloin jäävät toteutumatta myös toivotut välilliset vaikutukset paikallistalouden muihin osa-alueisiin, kuten maatalouteen ja käsiteollisuuteen.

Lisäksi voidaan havaita kaksi alueellisesti hyvin erilaista matkailuun liittyvää ilmiötä: vapaa-ajan ja "kolmannen iän" asuminen monissa Euroopan matkailukohteissa sekä päivämatkat, joiden merkitys voi tietyissä taajamien lähellä sijaitsevissa kohteissa ylittää selvästi tavanomaisen matkailutoiminnan merkityksen. Vaikka nämä matkailijat kuluttavat useimmiten varsin vähän rahaa, tällaisella toiminnalla voidaan osaltaan lievittää hiljaisten kausien vähäisen kysynnän kielteisiä vaikutuksia. Paljon todennäköisempää kuitenkin on, että päivämatkailijoiden suurella määrällä viikonloppuisin ja suotuisan sään vallitessa loma-aikoina tai erityistapahtumissa on paikallisesti tiettyjä pysyviä kielteisiä vaikutuksia. Se edistää arvokkaan maiseman kaupungistumista, nostaa maanhintaa ja elinkustannuksia, ja lisää vilkkaana kautena huomattavasti luonnonvarojen, liikenteen infrastruktuurin ja muiden matkailupalvelujen kuin majoituksen kysyntää ja niihin kohdistuvia paineita.

Euroopan matkailun suotuisien näkymien varmistamiseksi on säilytettävä sen alueellinen monimuotoisuus kilpailuvalttina, taattava laatu ja huomioitava yhteisön hyvinvointi matkailukohteissa, säilytettävä ja kunnostettava Euroopan rannikko- ja vuoristoalueita, suojelualueita ja kulttuuriperintökohteita matkailukohteiden houkuttelevuuden perustana, suojeltava ja käytettävä järkevästi ympäristöä ja luonnonvaroja sekä edistettävä matkailukohteiden välistä ja sisäistä liikkuvuutta. Lisäksi on taattava yhdenvertaiset

mahdollisuudet paikallisille palveluntarjoajille ja matkailutuotteen myyjille sekä matkailusta saatavien tulojen palautuminen matkailukohteisiin.

III. TÄMÄNHETKINEN TILANNE

Paljon aloitteita

Monet sidosryhmät ovat alkaneet vastata haasteisiin (ks. liite 3). Euroopan matkailun kestävyyden suuntaviivat perustuvat moniin tutkimuksiin ja asiakirjoihin, joissa selvitetään tärkeitä prosesseja ja periaatteita. On luotu verkostoja, joissa vaihdetaan tai levitetään hyödyllisiä tietoja ja kannustetaan parhaiden käytäntöjen omaksumista.

Euroopan yhteisö on niin ikään alkanut edistää kestävyyttä myös matkailussa erilaisin poliittisin toimenpitein sekä maailmanlaajuisesti että Euroopassa (ks. liite 4). Vaikka nämä toimenpiteet kohdistuvat kestävyyteen lähinnä yleisemmin talouden eri sektoreilla, niillä voidaan osaltaan merkittävästi kehittää Euroopan matkailua.

Euroopan matkailijoiden osuus matkailun kysynnästä on maailman suurin, ja Euroopan yrityksillä on eniten matkailualan kansainvälisiä investointeja. Julkisella saralla EU edistää kansainvälisellä tasolla nykyisin tehtävän työn mukaisesti matkailun kehittämistä tärkeänä välineenä köyhyyden torjunnassa ja sosiaalisten olojen parantamisessa varsinkin maailman köyhimmissä maissa. Komissio esitti politiikan perustaksi vuonna 1998 Euroopan yhteisön strategian kestävän matkailun kehittämisen tukemiseksi kehitysmaissa, ja neuvosto antoi siitä päätöslauselman 30. marraskuuta 1998.

Yhteisö toimii maailmanlaajuisesti myös kestävän palvelukaupan alalla. Sen lisäksi, että nykyiset sitoumukset pannaan täytäntöön, yhteisö haluaa vapauttaa edelleen matkailualaa Maailman kauppajärjestön GATS-yleissopimuksen puitteissa. Tällä alalla on vähennettävä tuntuvasti jäljellä olevia kaupan rajoituksia tavalla, joka on sopusoinnussa muiden kestävyyttä edistävien sopimusten kanssa ja joka ei vaikuta kielteisesti paikallisyhteisöjen oloihin ja niiden oikeuksiin. Myöskään paikallisten hallintoviranomaisten oikeutta päättää matkailun kestävästä kehityksestä, paikallisista luonnonvaroista ja kulttuurisista voimavaroista, palvelun laadusta, kuluttajien ja työntekijöiden oikeuksien suojasta tai yleisestä turvallisuudesta ei saa heikentää.

Matkailun kestävyys Välimeren alueella on suuri haaste. Siinä voitaisiin hyödyntää tehostettua Euro–Välimeri-kumppanuutta ja yhteisön tukea MEDA-ohjelman täytäntöönpanoon varsinkin silloin, kun alueelliset viranomaiset ja muut matkailun kannalta tärkeät sidosryhmät osallistuvat siihen kumppaneina. Myös Pohjois-Euroopan herkät alueet voisivat hyötyä kumppanuuden tehostamisesta Välimeren alueella.

Euroopan ympäristökeskus on määrittänyt avainindikaattoreita, ja se kehittää parhaillaan matkailu- ja ympäristöraportoinnin järjestelmää. Myös Euroopan aluekehityssuunnitelma (ESDP) on tärkeä matkailuun liittyvässä maankäytössä, samoin kuin Alppeja koskevan yleissopimuksen pöytäkirja matkailusta ja vapaa-ajasta. Näissä aloitteissa edistymiseen tarvitaan alueellisen ja paikallisen tason toimintaa.

Kansallisella tasolla jotkin maat laativat *kansallisia kestävän kehityksen strategioita*, jotka koskevat myös matkailua, tai nimenomaan matkailualaa koskevia kansallisia suunnitelmia. Alueellisella tasolla suunnitellaan ja testataan useita matkailun seuranta- ja indikaattorijärjestelmien malleja.

Hidasta edistymistä

Euroopan matkailun kulutustottumuksissa ja tuotantomalleissa ei ole vielä tapahtunut merkittävää muutosta kestävämpään suuntaan, huolimatta monista kansainväliseltä tasolta aina paikalliselle tasolle ulottuvista ja kaikkialla toteutettavista aloitteista. Euroopan matkailu ei ole vielä pohjimmiltaan mukautunut kestävyysvaatimuksiin matkailuliikenteen sekä vapaa-ajan matkailun kausiluonteisuuden ja sen taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestämättömien vaikutusten osalta. Myös vaikutukset matkailun arvoketjun tuotantoon tai matkailukohteiden kehitykseen ovat olleet riittämättömiä.

Tiedot tai kannustimet aloitteiden toteuttamiseksi paikan päällä, missä matkailu muotoutuu, ilmeisestikin puuttuvat. Koska sosioekonomisia kustannuksia ja ympäristökustannuksia ei ole sisäistetty, kannustin on pikemminkin kielteinen. Sitä paitsi kulutuskäyttäytyminen on yksilöllistä, ja matkailu on paikallista. Tätä varten on laadittava ja toteutettava politiikkoja paikallisella tasolla. Kestävää tuotantoa koskevien aloitteiden ja toimenpiteiden onnistuminen määräytyy siis pääasiassa pk-yritysten ja paikallisten matkailukohteiden tasolla.

Aloitteiden muuttamista onnistuneiksi käytännön toimiksi ruohonjuuritasolla hankaloittaa sekin, että matkailualan johtajien on ratkaistava monia ongelmia ja heidän painopisteensä määräytyvät paikallisten markkinoiden tasolla. Lisäksi viestintä ylhäältä alaspäin voi olla puutteellista: korkealla tasolla laaditut kapulakieliset viestit eivät tavoita paikallisia ja alueellisia toimijoita ja kansalaisia. Julkaisujen levittäminen ja tiedotus Internetissä eivät johda riittävään sitoutuneisuuteen paikan päällä. Matkailijat eivät yleensä joko saa tai ymmärrä niitä varsin monimutkaisia tietoja, joita he tarvitsevat arvioidakseen käyttäytymisensä vaikutuksia kestävyyteen. Siksi on tärkeää tavoittaa ja sitouttaa nämä toimijat entistä suoremmin sekä laatia helppotajuisia ja ymmärrettäviä viestejä.

IV. HAASTEIDEN RATKAISEMINEN: TOIMINTATAPA

Todetun hitaan etenemisen takia Euroopan matkailun taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen kestävyys osana kestävää kehitystä Euroopassa ja koko maailmassa sekä alan elinkelpoisuuden, kasvun, kilpailukyvyn ja kaupallisen menestyksen ehtona edellyttää tehostettua lähestymistapaa, jonka avulla haasteet ratkaistaan johdonmukaisesti. Tämän lähestymistavan on perustuttava kaikkien sidosryhmien osallistumiseen ja mahdollisimman aktiiviseen panokseen kaikilla tasoilla, ja siinä on keskityttävä seuraaviin:

- toissijaisuusperiaatteen ja vallitsevan alhaalta ylös -lähestymistavan edut ongelmien ratkaisemisessa

- tarve tarkastella pikemminkin yksittäisiä osatekijöitä, osa-aloja, alueita ja näkökohtia sekä niihin liittyviä erityisongelmia kuin pitää matkailua ja sen kestävyyttä yksittäisenä kysymyksenä

- kuluttajatiedotus, jotta markkinavoimat saadaan edistämään kestäviä kulutustottumuksia ja tuotantomalleja

- tarve tunnustaa pk-yritysten ja mikroyritysten erityisluonne

- tarve varmistaa maaseutu- ja rannikkoyhteisöjen sosiaalinen ja taloudellinen elinkelpoisuus sekä ekologinen kestävyys.

Nämä näkökohdat on otettava huomioon, kun valitaan Euroopan yhteisön toimintatapaa Euroopan matkailun kestävyyteen liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi. Mahdollisten toimintatapojen vaikutusten laajennettu arviointi ja julkinen kuuleminen osoittavat, että vaihtoehdoista on hylättävä yhtäältä kattava lähestymistapa todellisen yhteisön politiikan muodossa ja toisaalta luopuminen kokonaan yhteisön toimista (ks. SEC(2003) 1295). Sen sijaan olisi vahvistettava nykyistä toimintakehystä ja hyödynnettävä sitä mahdollisimman hyvin.

Palautetta julkisen kuulemisen aikana esitetyistä huomioista

Tässä tiedonannossa otetaan huomioon myös valtaosa sen valmistelun yhteydessä pidetyn julkisen kuulemisen aikana esitetyistä huomioista (ks. SEC(2003) 1295, luku 7 ja lisäys). Osa huomioista meni kuitenkin selvästi aiheen ulkopuolelle, koski yleistä tai maailmanlaajuista kestävyyttä tai edusti äärinäkemyksiä, joten palaute ei tältä osin ollut mahdollista tai asiaankuuluvaa.

Komissio vahvistaa julkisen kuulemisen perusteella, että matkailun kestävän kehityksen saavuttamiseksi on monia malleja, että matkailu ja sen kestävyys ovat lähinnä kuluttajalähtöisiä ja että taloudellinen menestys on välttämätöntä kestävyyden saavuttamiseksi. Tämä edellyttää lähestymistapaa, joka kohdennetaan mahdollisimman moneen sidosryhmään ja jossa edistetään yhteisymmärryksen rakentamista. Kuulemisessa tunnustettiin myös yhä selvemmin alueellinen (maankäyttöön liittyvä) ulottuvuus ja ilmastonmuutokseen liittyvät kysymykset kestävän matkailun kannalta. Vaikka kausiluonteisuus on tietyssä määrin yksi matkailun kestävyyden vaikeimmista ongelmista, se on merkittävä haaste, jota on tarkasteltava Euroopan tasolla.

Komissio ei kannata sääntelyvälineiden käyttöönottoa, koska kestävää matkailua varten kehitetyistä vapaaehtoisista välineistä on toistaiseksi saatu vain vähän tuloksia. Sääntelyä ei kuitenkaan poikkeustapauksissa voida sulkea pois, jos se on osa tunnustettua yhteisön politiikkaa. Komissio panee merkille huomiot, jotka koskevat matkailun kestävyyteen vaikuttavien nykyisten yhteisön politiikkojen yhteensovittamista ja sisällyttämistä myös liberalisoinnin osalta. Se aikoo vahvistaa kestävyysnäkökohtien sisällyttämistä Euroopan matkailuun vaikuttaviin yhteisön politiikkoihin ja aloitteisiin sekä tehostaa niiden vaikutusta Euroopan matkailuun alan kestävyyden tukemiseksi. Se käsittelee edelleen kaikkia kestävyysnäkökohtia eikä vain valittuja näkökohtia.

Vaikka näiden suuntaviivojen perusteella toimenpiteet muotoutuvat vähitellen prosessin edetessä, ne ovat erityistoimenpiteiden osalta mahdollisimman konkreettisia. Yleisesti ottaen huomioissa tuettiin voimakkaasti ehdotettuja toimenpiteitä ja täydennettiin tai täsmennettiin niitä. Osassa niistä haluttiin kuitenkin laajentaa toiminnan perusajatusta ja yhteisön osuutta, mikä edellyttäisi useimmiten jonkinlaista yhteisön erityisrahoitusta kestävään matkailuun tai toimenpiteitä, joihin vaaditaan huomattavaa rahoitussitoumusta. Tässä vaiheessa näihin pyyntöihin ei ole aikomus perehtyä tarkemmin.

Joissakin huomioissa kyseenalaistettiin matkailun kestävyyttä käsittelevän ryhmän hyöty, kun taas toisissa huomioissa ryhmää pidettiin keskeisenä pyrkimysten onnistumisessa. Paikallisten ja alueellisten viranomaisten edustusta ryhmässä tuettiin voimakkaasti, mutta jopa matkailualalla vastustettiin sitä, että matkailuala johtaisi tätä ryhmää. Ryhmän perustamista ja sen työtä pidetään keskeisenä toimenpiteenä, mutta esitetyt huomiot otetaan huomioon käytännön yksityiskohdissa. Muista toimenpiteistä esitetyt huomiot on otettu suurelta osin huomioon luvussa V.3, mutta niiden sisällön ja toteutuksen yksityiskohdat määritetään vasta prosessin edetessä.

Huomioista saatiin hyödyllistä lisätietoa muiden sidosryhmien panoksesta, ja niissä korostettiin kuluttajia ja koulutuksen merkitystä. Erityisesti painotettiin paikan päällä toimivien sidosryhmien merkitystä, kun taas kansainvälisten sidosryhmien merkitykseen suhtauduttiin tietyin varauksin. Näiden huomioiden perusteella täydennettiin, muutettiin ja hiottiin lukua V.4. Vielä on käsiteltävä kiistakysymyksiä, kuten ns. massamatkailun kestävyyttä, suurten matkanjärjestäjien mahdollista määräävää markkina-asemaa ja ympäristöverojen hyötyä varsinkin matkailukohteissa.

Haasteet voitaisiin ratkaista

- panemalla tehokkaasti täytäntöön nykyiset aloitteet sekä tehostamalla muiden tällä alalla toimivien sidosryhmien kuin yhteisön pyrkimyksiä

- toteuttamalla yhteisön toimia, joissa voidaan erottaa kaksi päälajia:

  – optimoidaan yhteisön politiikkojen ja toimenpiteiden vaikutus Euroopan matkailun kestävyyteen

  – määritetään ja toteutetaan matkailuun liittyviä täydentäviä toimenpiteitä kestävyyden edistämiseksi koko yhteisössä; toimet kohdennetaan erityisesti muiden sidosryhmien aloitteiden tukemiseen ja niihin osallistumiseen, ja niiden avulla voidaan paikata matkailuun vaikuttavien yhteisön politiikkojen ja toimenpiteiden jättämiä aukkoja.

Komissio katsoo, että tällä **yhteistyöhön perustuvalla ja ennakoivalla sidosryhmien välisellä lähestymistavalla**, jolla pyritään myös lähentämään yhteisöä paikallisiin toimijoihin, ***voidaan parhaiten saavuttaa Euroopan matkailun kestävyys***

V. MATKAILUN KESTÄVYYDEN SAAVUTTAMINEN: EUROOPAN YHTEISÖN LÄHESTYMISTAVAN SUUNTAVIIVAT

1. Tulevan toiminnan perusajatus

Euroopassa ja sen ulkopuolella Euroopan matkailun kestävyys edellyttää maailmanlaajuiselta tasolta aina paikalliselle tasolle ulottuvia toimenpiteitä, jotka kohdistetaan matkailun arvoketjun kulutustottumuksiin ja tuotantomalleihin. Matkailualan sidosryhmät − yritykset, työntekijät ja matkailukohteet, kansalliset hallinnot sekä alueelliset ja paikalliset viranomaiset – kantavat päävastuun matkailun toimintakehyksen määrittämisestä ja toimenpiteiden toteuttamisesta. Täytäntöönpanoa voivat edistää itsesääntely eri osa-aloilla ja asiaankuuluvilla tasoilla sekä työ kansainvälisissä ja eurooppalaisissa erityiselimissä, kuten standardointijärjestöissä.

Vaikka kausiluonteisuuteen ja kestävään matkailuliikenteeseen liittyvät toimet on yleensä toteutettava paikallista ja alueellista tasoa ylemmällä tasolla, paikalliset viranomaiset ja matkailun yksityinen sektori ovat silti matkailutuotteiden kestävyyden kannalta keskeisiä sidosryhmiä. Niiden on laadittava omat Agenda 21 -toimintaohjelmansa paikallisella tai osa-alan tasolla. Ne tarvitsevat tähän poliittisia ohjeita ja suuntaviivoja, jotka on saatu aikaan lähinnä alueellisten, paikallisten ja muiden kuin julkisten sidosryhmien osallistumiseen perustuvassa mutta Euroopan tasolla tuetussa vapaaehtoisessa prosessissa. Matkailualaa edustavien elinten, alueellisten ja paikallisten viranomaisten sekä kansalaisyhteiskunnan

eturyhmien on sitouduttava tähän prosessiin, annettava tietojaan, kokemuksiaan ja mielipiteitään sekä välitettävä viestiä julkisille ja yksityisille toimijoille kaikilla aluetasoilla.

Euroopan yhteisön kattava lähestymistapa perustuu oleellisesti matkailusta suoraan vastaavien ja erikoistuneiden sidosryhmien aloitteisiin sekä Euroopan matkailun kestävyyteen vaikuttavien yhteisön politiikkojen mukaisiin toimiin. Sen täytäntöönpanossa on otettava huomioon, että matkailutoiminnan taso ja riippuvuus matkailusta vaihtelevat Euroopan laajalla ja monimuotoisella alueella, samoin kuin matkailualan ja kestävyyden haasteiden voimakkuus ja erityisluonne.

Euroopan matkailun monimuotoisuus, toissijaisuusperiaate ja erityisvaltuuksien puuttuminen tällä alalla tarkoittavat, että Euroopan yhteisö voi itse ainoastaan toteuttaa täydentäviä toimia ja kannustaa sidosryhmiä toteuttamaan toimenpiteet käytännössä esimerkiksi seuraavasti:

- se edistää yhteisön politiikkojen ja täydentävien toimenpiteiden johdonmukaisuutta ja tehokkuutta matkailun alalla

- se osallistuu aktiivisesti maailmanlaajuisiin ja kansainvälisiin prosesseihin, luo yhteyksiä kansainvälisiin hallintoelimiin ja sovittaa yhteen merkittävien kansainvälisten toimijoiden toimia

- se soveltaa ja edistää hyvän hallintotavan periaatteita

  - varmistamalla yhteisön toimenpiteiden tai aloitteiden asianmukaisen vaikutusten arvioinnin

  - edistämällä kansallisen politiikan ja yhteisön toimien sekä eri jäsenvaltioiden politiikkojen johdonmukaisuutta

  - pitämällä yhteyttä matkailualan ja muiden sidosryhmien etuja edustaviin kansainvälisiin ja eurooppalaisiin muihin kuin julkisiin elimiin, kuulemalla niitä ja tekemällä yhteistyötä niiden kanssa

  - edistämällä hyvää hallintotapaa kaikilla tasoilla sekä kannustamalla eri sidosryhmiä ja niitä edustavia elimiä löytämään yhteisiä lähestymistapoja kestävyyteen matkailun eri osa-aloilla

- se auttaa eurooppalaisia, kansallisia, alueellisia ja paikallisia yksityisiä ja julkisia sidosryhmiä kantamaan vastuunsa matkailutuotannon kestävyydestä

  - käyttämällä saatavilla olevia yhteisön välineitä

  - edistämällä hyvien käytäntöjen vaihtoa ja tiedonvälitystä sekä joustavaa yhteistyötä, kumppanuutta ja verkottumista Euroopan sidosryhmien välillä

  - kokoamalla asiantuntemusta vähän tutkituista kysymyksistä sidosryhmien ohjaamiseksi.

2. Euroopan yhteisön osuus

a) Kansainvälisellä tasolla

Yhteisö jatkaa politiikkaansa, joka koskee kestävää palvelukauppaa (ympäristönäkökohdat mukaan luettuina), ympäristöalan kansainvälistä hallintoa sekä myönteistä synergiaa kaupan vapauttamisen, talouskasvun, ympäristönsuojelun ja sosiaalisen kehityksen välillä, kestävään kehitykseen kohdistuvien vaikutusten arvioinnin (SIA) avulla.

Kestävän kehityksen huippukokouksen *toimintasuunnitelmassa* korostettiin matkailun kestävää kehitystä osana sosiaalista, taloudellista ja infrastruktuurin kehitystä ja kehitysmaiden kestävää kehitystä sekä taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen perustana olevien luonnonvarojen suojelussa ja hoidossa. Yhteisö tarkastelee, miten tämä painotus voisi näkyä entistä paremmin sen kehitysyhteistyöpolitiikassa ja kehitysapuohjelmissa. Se varmistaa edelleen, että komission vuonna 1998 hyväksymä *Euroopan yhteisön strategia kestävän matkailun kehittämisen tukemiseksi kehitysmaissa* ja neuvoston 30. marraskuuta 1998 antama päätöslauselma ohjaavat asiaankuuluvia toimenpiteitä.

Matkailun kestävän kehityksen korostaminen kehitysmaissa voisi tarkoittaa myös voimien yhdistämistä Yhdistyneiden Kansakuntien kauppa- ja kehityskonferenssin (UNCTAD) ja Maailman matkailujärjestön (WTO) kanssa kestävää matkailua ja köyhyyden poistamista koskevassa ST-EP-erityisaloitteessa (Sustainable Tourism – Eliminating Poverty). Yhteisö aikoo niin ikään tehostaa yhteistyötään muissa kansainvälisten elinten, kuten Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristöohjelman (UNEP), Maailman matkailujärjestön ja Kansainvälisen paikallisten ympäristöaloitteiden neuvoston (ICLEI), aloitteissa.

b) Euroopassa

Kysyntään perustuvassa lähestymistavassa sekä sidosryhmien arvoketjun ja matkailukohteiden kehittämisen parantamisessa toiminnan painopisteitä ovat

- kuluttajien tietoisuuden lisääminen
- sidosryhmien väliset kumppanuudet ja verkostot
- hallintotavan ja politiikan sisällyttäminen kaikille tasoille
- toimintaedellytysten kehittäminen, hyvät käytännöt ja sidosryhmien sitoutuminen kestävyyteen
- sidosryhmien välinen seuranta ja raportointi.

Kestävää matkailua koskevia tietoja, välineitä ja parhaita käytäntöjä on kehitettävä edelleen. Tarvitaan luotettavia kantokyvyn analyysitekniikoita, helppokäyttöisiä kestävyyden raportoinnin järjestelmiä sekä entistä parempia tilastollisia seuranta- ja indikaattorijärjestelmiä, joista saadaan tietoa matkailun kysynnän ja tarjonnan hallintaan. Nämä välineet on suunniteltava siten, että ne voidaan sovittaa mahdollisimman hyvin paikallisiin oloihin.

3. Komission toimenpiteet

Komissio ehdottaa useita toimenpiteitä, joilla Euroopan unionin osuus matkailun kestävyyden saavuttamisessa voidaan käytännössä toteuttaa.

a) Ensiksi komissio tehostaa sopivien keinojen avulla yhteisön politiikkojen vaikutusta Euroopan matkailun kestävyyteen.

Komissio sisällyttää vaikutusten arvioinnin avulla kestävyysnäkökohdat Euroopan matkailuun vaikuttaviin yhteisön politiikkoihin ja aloitteisiin.

Komission vuotuisen lainsäädäntö- ja työohjelman valmistelun ja täytäntöönpanon yhteydessä toteutettavien vaikutusten arviointien avulla voidaan määrittää etukäteen matkailuun todennäköisesti vaikuttavat aloitteet. Niiden avulla pitäisi myös voida arvioida aloitteiden mahdollista vaikutusta matkailun kestävyyden edistämiseen. Lisäämällä kuulemista ja vuoropuhelua sekä asianosaisten kanssa että komission sisällä voidaan ottaa huomioon kaikkien matkailualan sidosryhmien näkemykset.

Komissio laatii ja panee täytäntöön sisäisen työohjelman tehostaakseen yhteisön politiikkojen vaikutusta Euroopan matkailuun alan kestävyyden tukemiseksi.

Työohjelma koskee niitä yhteisön politiikan osa-alueita, jotka vaikuttavat haasteiden koko kirjoon, ja sen avulla pyritään tehostamaan nykyisiä säädöksiä ja muita välineitä sekä määrittämään tarvittaessa lisäaloitteita. Se perustuu yhteisön eri politiikkojen yksityiskohtaiseen analyysiin, ja siinä hyödynnetään avointa koordinointimenetelmää sidosryhmien ja asianomaisten komission yksiköiden välillä. Oppaassa selvitetään matkailun kestävyyteen saatavilla olevaa yhteisön tukea.

Esimerkiksi yrittäjyyteen ja kilpailukykyyn, työllisyyteen, oppimiseen ja ammattitaitoiseen työvoimaan, hyvään ympäristöasioiden tilaan sekä luonnonvaroihin ja kulttuuriperintöön liittyvät politiikan osa-alueet vaativat erityistä huomiota. Työssä on kuitenkin selvitettävä myös, miten yhteisö voi osaltaan parantaa Euroopan matkailun kestävyyttä koskevia tietoja ja indikaattoreita. Eurostat aikoo matkailun ja ympäristön tutkimus- ja tilastomenetelmiin liittyvän työn perusteella laatia metodologisen käsikirjan matkailun kestävän kehityksen mittaamiseksi ja testata sen avulla valittuja indikaattoreita. Työn tuloksista pitäisi saada suosituksia matkailun kestävyyttä koskevien tilastotietojen keruuta varten.

b) Toiseksi komissio edistää sidosryhmien synergiaa ja yhteistyötä.

Komissio kehittää Maailman matkailujärjestön (WTO) kanssa kestävää matkailua koskevan yhteistyösopimuksen.

Sopimuksessa on tarkoitus yksilöidä yhteistyöalueet ja -toimenpiteet seuraavilla aloilla: 1) erityisjärjestelyt niitä kestävään matkailuun liittyviä WTO:n aloitteita varten, jotka koskevat erityisesti Eurooppaa, sekä 2) Euroopan yhteisön tekninen yhteistyö ja tuki, jotka koskevat kestävään matkailuun liittyviä maailmanlaajuisia WTO:n aloitteita ja niiden täytäntöönpanoa Euroopassa. Tähän voivat sisältyä myös matkailun kestävää kehitystä edistävät toimet kehitysmaissa osana köyhyyden lieventämistä edellä mainitussa ST-EP-aloitteessa.

Komissio tukee (WTO:n jäseninä olevien) EU:n jäsenvaltioiden, matkailualan ja kansalaisyhteiskunnan ryhmien sekä kaikkien muiden asianomaisten sidosryhmien osallistumista sopimuksen valmisteluun ja täytäntöönpanoon.

Komissio perustaa erilaisten sidosryhmien edustajista koostuvan matkailun kestävyyttä käsittelevän ryhmän, jonka tehtävänä on ohjata ja seurata sidosryhmien erityistoimien johdonmukaista täytäntöönpanoa.

Jotta tämän matkailun kestävyyden saavuttamisessa ratkaisevan tärkeän ryhmän toiminta olisi tehokasta, siinä on hyödynnettävä avointa koordinointimenetelmää kaikkien sidosryhmien välillä. Komissio päättää alustavan edustuksen kuulemalla tiiviisti eri sidosryhmien edustajia. Euroopan matkailualan keskeisten toimijoiden on sitouduttava tähän ryhmään yhteistyössä eri tasojen julkisten sidosryhmien ja kansalaisyhteiskunnan järjestöjen kanssa.

Ryhmän ensimmäisenä tehtävänä on laatia, käsitellä ja esittää yksityiskohtainen toimintakehys, jossa annetaan erityistehtäviä yksittäisille sidosryhmille, joka sisältää täytäntöönpanoaikataulun ja joka on erittäin tärkeä lisäpanos laajaan eurooppalaiseen Agenda 21 -prosessiin kestävän matkailun hyväksi. Komissio olisi valmis osallistumaan sidosryhmien välisiin pyrkimyksiin toteuttamalla jäljempänä c kohdassa mainitut toimet.

Lisäksi ryhmä arvioi säännöllisesti toimintakehykseen sisältyvien toimenpiteiden täytäntöönpanoa. Sitä kehotetaan perustamaan matkailualan kestävyyden seurantajärjestelmä ja hallinnoimaan sitä Euroopan tasolla. Näin se pystyy raportoimaan säännöllisesti tällä alalla tapahtuneesta edistymisestä. Tätä varten ja yhteisön kansainvälisten sitoumusten täyttämiseksi komissio jatkaa yhdessä muiden julkisten ja yksityisten sidosryhmien kanssa kestävän matkailun indikaattoreiden parissa tehtävää työtä.

Matkailun kestävyyttä käsittelevän ryhmän on tuotava lisäarvoa myös paikallisille toimijoille. Se voi ohjata paikallisen Agenda 21 -prosessin soveltamista matkailukohteissa sekä sellaisen paikallisten matkailukohteiden seuranta- ja indikaattorijärjestelmien mallin valmistelua, jolla varmistetaan matkailukohteiden seurantaperiaatteiden yhdenmukaisuus ja tulosten vertailukelpoisuus. Se voi niin ikään edistää paikallisiin oloihin sovitettavien matkailun kestävyyden välineiden ja hyvien esimerkkien kehittämistä alhaalta ylöspäin.

c) Kolmanneksi komissio voi osaltaan edistää matkailun kestäviä kulutustottumuksia ja tuotantomalleja sekä parantaa lähestymistapojen, aloitteiden, välineiden ja hyvien käytäntöjen siirtoa toimijoille paikan päällä.

Komissio keskittyy edistämään ja lujittamaan vapaaehtoisia pyrkimyksiä ja muutoksia eri sidosryhmien keskuudessa, niiden toimintaedellytysten kehittämistä sekä hyvien käytäntöjen vaihtoa ja omaksumista.

- Euroopan matkailun kestävien kulutustottumusten osalta komissio haluaa kaikkia sidosryhmiä koskevan aloitteen, jossa keskitytään kuluttajien vapaa-ajan matkailussa tekemien kestävien valintojen kahteen peruskysymykseen: kausiluonteisuuteen ja kestävään matkailuliikenteeseen. Niiden sidosryhmien, joilla on merkittävää vaikutusvaltaa ja/tai tietoa tällä alalla, olisi tavattava säännöllisesti matkailun kausiluonteisuuteen liittyvän ongelman ratkaisemiseksi. Niiden olisi arvioitava kausiluonteisuuden kehitystä, sen seurauksia ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä kehitettävä keinoja sen parantamiseksi ja kausittaisuuden kielteisten vaikutusten lieventämiseksi.

  Kestävän matkailuliikenteen osalta komissio on jo käynnistämässä erityistointa, jossa tätä kysymystä lähestytään Euroopan näkökulmasta ja johon pyritään ottamaan mukaan kaikki sidosryhmät. Siinä selvitetään nykyisen valmisteluvaiheen jälkeen ja eurooppalaisten matkailuliikennekäyttäytymistä koskevien täsmällisten tietojen perusteella, onko mahdollista kehittää määrällinen malli ja sidosryhmäpainotteinen arviointi Euroopan matkailun liikennevaikutuksista. Sen jälkeen Euroopan matkailualalla voitaisiin järjestää kilpailu, joka koskee innovatiivisia lähestymistapoja sekä Euroopan matkailun kestäviä tuotantomalleja ja kulutustottumuksia entistä kestävämpien liikennemuotojen yhteydessä.

Lisäksi komissio selvittää, miten sidosryhmien kuluttajille suunnattuja tehokkaita aloitteita, myös tiedotusvälineiden tekemiä, voidaan edistää. Tällaisten aloitteiden tavoitteena on lisätä tietoisuutta ja kehittää kestävyyden mukaista ajattelutapaa matkailutoiminnassa. Niissä on annettava kuluttajille avoimesti tietoa esimerkiksi tiettyjen matkailutuotteiden eduista ja haitoista kestävyyden kannalta. Näin voidaan edistää kestävän matkailun mukaisia kulutustottumuksia sekä muuttaa yhä enemmän matkailun kestämättömiä kulutustottumuksia ja luoda kestävyyden kannustimia. Samalla voidaan entistä paremmin ymmärtää matkailijoiden kulutustottumuksia, laatia yksinkertaisia ja helppotajuisia viestejä (esimerkiksi matkailijoiden oikeuksien ja velvollisuuksien peruskirja) sekä edistää matkailun kestävyyteen liittyvää nuorten valistusta.

- Aloitteissa, jotka koskevat kestävän tuotannon hyvien käytäntöjen kehittämistä ja omaksumista Euroopan matkailualalla ja sen sidosryhmissä, komissio edistää varsinkin hyvän hallintotavan periaatteita ja yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyviä käytäntöjä yritysten sosiaalista vastuuta käsittelevän sidosryhmien välisen eurooppalaisen foorumin erityisaloitteessa. Siinä keskitytään kestävän arvoketjun yrityksiin, varsinkin pk-yrityksiin ja mikroyrityksiin, ja näiden yritysten tavoittamiseksi aloitteen täytäntöönpanoon on otettava mukaan asianmukaiset välittäjät.

  Komissio voisi osallistua seuraaviin konkreettisiin toimiin:

  - yhteistyö UNEP:n koordinoimassa matkanjärjestäjiä koskevassa aloitteessa ja pyrkimyksissä ulottaa tämä lähestymistapa koskemaan muita matkailun alalajeja ja Euroopan matkailualan pk-yrityksiä

  - matkailualan sidosryhmien väliset foorumit, joissa edistetään yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyvien käytäntöjen täytäntöönpanoon Euroopan matkailuyrityksissä liittyviä erilaisia osatekijöitä ja välineitä

  - sidosryhmien väliset kestävyyttä koskevat pyrkimykset matkailun arvoketjussa, erityisesti tietoisuuden lisääminen, tehokas viestintä ja tiedonvälitys sekä yritysten sosiaalisen vastuun ja sen osatekijöiden, kuten oppimisen, työolojen ja sosiaalisten olojen, kestävien tuotteiden sekä kestävyyttä koskevan raportoinnin ja avoimuuden, edistäminen paikan päällä.

- Toimet on kohdennettava nimenomaan matkailukohteisiin, ja niissä on edistettävä matkailukohteiden kestävää kehitystä ja hoitoa sekä vahvistettava paikallisten toimijoiden kykyä huomioida entistä paremmin matkailun maankäyttöön liittyvä ulottuvuus. Komissio voisi osallistua tällaisiin toimiin antamalla tukea ja tekemällä yhteistyötä seuraavissa:

  - laajamittaiset aloitteet, jotta paikallista Agenda 21 -prosessia voidaan soveltaa laajalti Euroopan matkailukohteissa keskeisenä osana matkailukohteiden kestävää kehitystä ja hoitoa, sekä vastaavat edistämistoimenpiteet

  - luotettavien ja paikallisesti sovitettavien tekniikoiden kehittäminen, hiominen ja käyttäminen kestävän matkailun kantokyvyn ja sen osatekijöiden analysointiin, hallintaan ja parantamiseen, mukaan luettuna matkailun ja kulttuuriperinnön keskinäisten vaikutusten arviointi, jossa on tehtävä tutkimusta ja otettava huomioon kulttuuriperintöä koskevan tutkimuksen mahdollinen vaikutus kestävään matkailuun

- Euroopan matkailukohteiden välinen tietojenvaihto kestävään kehitykseen ja hoitoon liittyvistä kysymyksistä, kuten markkinaehtoisten välineiden käytöstä, kantokyvyn käsitteen noudattamisesta, yhdennetystä laadunhallinnasta ja herkkien alueiden hoidosta sekä matkailukohteiden kestävyyttä koskevasta seurannasta ja raportoinnista

- alhaalta ylöspäin -lähestymistapa, jotta voidaan määrittää ja toteuttaa yhdessä jäsenvaltioiden, alueellisten ja paikallisten viranomaisten sekä niitä ja Euroopan matkailukohteita edustavien elinten kanssa tiedotuskampanjoita sekä tehokasta viestintää ja tiedonvälitystä matkailukohteiden kestävään kehitykseen ja hoitoon liittyvistä kysymyksistä

- hyvien käytäntöjen kehittäminen ja levittäminen.

Näissä aloitteissa on myös korostettava matkailun kestävyyden ja laadun välistä myönteistä yhteyttä niin kulutuksen kuin tuotannonkin kannalta. Kestävyys on osa matkailutuotteen, arvoketjun ja matkailukohteiden laatua. Matkailijat on saatava tiedostamaan, että kestävällä laadulla on hintansa ja että siitä kannattaa maksaa.

Tätä varten komissio selvittää, voidaanko hyödyntää tavoitteellisia kolmikantasopimuksia tai vastaavia järjestelyjä, kun mukana on viranomaisten lisäksi muita sidosryhmiä.

- Komissio kannattaa erilaisten sidosryhmien muodostamien ja niille kohdennettujen tiedotusvälineiden ja -verkostojen luomista ja käyttöä, jotta voidaan edistää hyvää hallintoa matkailukohteissa ja yrityksissä sekä levittää hyviä käytäntöjä. Tässä hyödynnetään täysimääräisesti mahdollisuuksia parantaa tieto- ja viestintätekniikoiden käyttöä. Niiden avulla voidaan helpottaa suoraa vuoropuhelua sidosryhmien välillä ja kehittää sitä matkailijoiden ja matkanjärjestäjien välisessä rajapinnassa, ja niitä voidaan käyttää säännöllisesti Euroopan matkailun kestävyydessä tapahtuneen edistymisen arviointiin.

  Välineet, verkostot ja sidosryhmät voivat olla aiheeltaan, luonteeltaan ja alkuperältään millaisia tahansa, kunhan niissä käsitellään asiaankuuluvia näkökohtia riittävän perusteellisesti. Tältä osin komissio hakee myös ratkaisua, joka mahdollistaa yhteisön taloudellisella tuella jo perustettujen hyödyllisten välineiden ja verkostojen pitkän aikavälin elinkelpoisuuden, päivittämisen ja laajentamisen.

4. Ehdotuksia muille sidosryhmille

Komissio odottaa, että sidosryhmät osallistuvat näihin toimenpiteisiin ja tekevät kaikkensa varmistaakseen niiden onnistumisen. Vaikka se korostaakin kansallisten hallitusten, matkailukohteiden ja paikallisten viranomaisten sekä yksityisten yritysten yhteistä panosta, sen mielestä eri sidosryhmillä voisi olla seuraavat tehtävät:

- *Euroopan kansalaiset ja matkailijat*

Jotta matkailu olisi kestävää, kansalaisista on tultava yhä vastuuntuntoisempia matkailijoita, jotka suosivat kestävyyttä yleensä, ja matkailualan ammattilaisten on sitouduttava kestävyyteen. Kaikkien osapuolten olisi etsittävä ja myös saatava entistä parempaa tietoa kestävästä matkailusta sekä oltava valmiita tekemään vastuullisia osto- ja matkustuspäätöksiä.

Kestävän matkailun tavoite saavutetaan vain, jos kuluttajat ostavat kestäviä matkailutuotteita. Selkeä tiedotus, tietoisuuden lisääminen ja näkyvyys tiedotusvälineissä ovat ratkaisevan

tärkeitä sekä matkailijoiden ja heidän käyttäytymisensä että matkailukohteiden asukkaiden kannalta. Kun matkailijoille annetaan johdonmukaisia ja luotettavia neuvoja, joiden perusteella he voivat tunnistaa kestävät matkailutuotteet ja -palvelut, he voivat tietoisesti valita, mitä ja kenen tuotteita he ostavat ja kenen asiakkaiksi he ryhtyvät.

- *Yksityisen sektorin yritykset ja työmarkkinaosapuolet*

Kuten muillakin aloilla, myös matkailussa voidaan saatavilla olevien välineiden käyttöä parantamalla kehittää sellaisia tuotteita, jotka vastaavat muuttuvia ja uusia markkinoita ja kestävyyttä suosivia liiketoimintaviestejä sekä lisääntyviä kestävyysvaatimuksia. Matkailualan elinkeinonharjoittajat voivat vaikuttaa matkailijoiden kulutustottumuksiin kausiluonteisuuden, liikenteen ja kestävien tuotteiden osalta esimerkiksi tiedotuksen ja hinnoittelun avulla.

Oikea hinnoittelu edellyttää, että tunnustetaan kestävien tuotantomallien ja kulutustottumusten kustannukset ja mahdollisuudet, että kuluttajat ja tuottajat maksavat toimintansa täysimääräiset sosiaaliset kustannukset ja ympäristökustannukset ja että otetaan huomioon laajemmat taloudelliset, ekologiset ja sosiaaliset kustannukset ja vaikutukset. Tältä osin matkailualan elinkeinonharjoittajien olisi kehitettävä ja ehdotettava kestävyyden saavuttamiseksi sellaisia ratkaisuja, jotka pystytään toteuttamaan tilanteessa, jossa voittomarginaali on alhainen ja matkailijat kuluttavat vain vähän rahaa.

Avoin hallintotapa edellyttää, että yritykset kantavat vastuun siitä, että ne toimivat taloudellisesti elinkelpoisin edellytyksin huomioimalla ympäristönäkökohdat ja sosiaaliset näkökohdat. Tämä tarkoittaa yritysten sosiaaliseen vastuuseen liittyvien käytäntöjen täysimääräistä täytäntöönpanoa kaikenlaisissa ja kaikenkokoisissa matkailun arvoketjun palveluissa ja yrityksissä, kestävien menetelmien ja tuotteiden valitsemista sekä sellaisen liiketoiminnan arviointi- ja raportointijärjestelmän käyttöä, joka sisältää paitsi rahoitustaseen myös sosiaalisen taseen ja ympäristötaseen.

Avoin tuotetiedotus, mukaan luettuina oppaat, auttaa muuttamaan kulutustottumuksia, ja kuluttajien elämäntapaan liittyvien kestävien valintojen edistäminen tuo liiketoimintaedun. Tunnustetut välineet johtamisen, tilintarkastuksen, sertifioinnin ja tuotemerkintöjen alalla tekevät pyrkimyksistä näkyviä ja houkuttelevat kestävyydestä tietoisia kuluttajia. Toimintaedellytysten kehittäminen, työntekijöiden koulutusohjelmat ja verkkoliiketoiminnan valmiuksien parantaminen helpottavat sopeutumista uuteen liiketoimintatapaan.

Osallistuminen paikallisen Agenda 21 -prosessin kaltaisiin prosesseihin, matkailukohteiden yhdennetty laadunhallinta sekä kulttuuriperinnön suojeleminen ja säilyttäminen ovat kestävästi johdetun yrityksen tärkeitä ominaisuuksia matkailutaloudessa, ja näin estetään mahdolliset ristiriidat ja seuraamukset. Vastuuntuntoinen suhtautuminen matkailukohteiden kehittämiseen ja tuotteiden toteuttamiseen tarkoittaa myös paikallisyhteisöjen ja alkuperäiskansojen ottamista mukaan siten, että yrityksen toimintatavoista ja päätöksistä keskustellaan paikallisten sidosryhmien kanssa.

Matkailutaloudessa on tunnustettava, että paikallisväestöllä ja paikallisilla viranomaisilla on oikeus valvoa paikallista sosiaalista ja kulttuurista kehitystä ja maisemaa. On siis tehtävä paikallisia asukkaita, matkailijoita ja maisemaa hyödyttäviä liiketoimintapäätöksiä varsinkin silloin, kun tuote perustuu alkuperäiskulttuureihin ja niiden alueisiin. Matkailupalveluihin ja matkailun kehittämiseen osallistuvien yritysten olisi osallistuttava myös kantokyvyn arviointiin ja sovellettava välineitä, joiden avulla pyritään noudattamaan yhteiskunnan ja ympäristön vaatimuksia.

Muut työmarkkinaosapuolet eli matkailualan työntekijöiden ammattiliitot voivat edistää työllistymismahdollisuuksia ja laadukkaita työoloja. Monitoimityö, kohtuullinen osa-aikatyö, entistä paremmat oppimismahdollisuudet sekä yhdennetyt työ-, työttömyys- ja koulutuspaketit voivat turvata pitkän aikavälin työllistymismahdollisuudet. Tämä liittyy joustavuuteen, työntekijöiden entistä parempaan koulutustasoon ja osaamiseen sekä sellaiseen työllisyyttä koskevaan lähestymistapaan, joka perustuu alakohtaisen ja maantieteellisen liikkuvuuden lisäämiseen.

Komissio on sitä mieltä, että ammattiyhdistysten ja muiden sidosryhmien etuja edustavien elinten on aloitettava kaikilla tasoilla jäsentensä kanssa laaja keskustelu alan ja sen toimintojen kestävyydestä. Tähän sisältyvät kestävyyttä koskevat tiedotustoimenpiteet ja tehokkaat itsesääntelyjärjestelyt. Niiden olisi myös annettava suuntaustietoa ja alakohtaista tietoa matkailun kestävyyttä koskevan päätöksenteon parantamiseksi.

- *Euroopan matkailukohteet ja viranomaiset*

Paikallisella Agenda 21 -prosessilla on suuri merkitys matkailukohteiden kestävyyden edistämisessä. Paikallisilla hallintoviranomaisilla on keskeinen tehtävä prosessin johtajina, poliittisina edistäjinä ja tukijoina, ja ne takaavat avoimen seurannan ja arvioinnin riittävän vertailukelpoisten tietojen perusteella. Ne voivat päättäjinä ja eri eturyhmien sovittelijoina yhdistää paikallisen tilanteen ja toimijoiden laajan tuntemuksen sekä laajan vastuun ja toimivallan, ja ne voivat tiedonvälittäjinä tavoittaa lähes kaikki paikalliset sidosryhmät.

Jotta matkailukohteet ja kaikkien hallintotasojen viranomaiset voisivat mahdollisimman hyvin hoitaa tehtävänsä eli tarjota kestäviä matkailutuotteita, niiden olisi noudatettava avoimuutta, osallistumista, vastuullisuutta, tehokkuutta ja johdonmukaisuutta koskevia hyvän hallintotavan periaatteita sekä sovellettava monialaisia ja yhdennettyjä lähestymistapoja. Niiden olisi käynnistettävä viranomaisten, yksityisyritysten ja muiden kansalaisyhteiskunnan ryhmien kumppanuuksia, sillä ne kaikki voivat vaikuttaa suoraan näihin kumppanuuteen perustuvan hallintotavan prosesseihin sidosryhmien asianmukaisilla foorumeilla.

Monipuolinen paikallinen talous auttaa välttämään matkailusta liian riippuvaisen kehityksen kielteiset vaikutukset, ja se tarjoaa mahdollisuuksia monitoimityöhön. Myös paikallisten viranomaisten on kehitettävä politiikkoja, joissa otetaan huomioon paitsi vapaa-ajan ja eläkeiän asumisen myös päivämatkailijoiden vaikutukset matkailukohteeseen sekä matkailukohteen elinkaareen liittyvät kysymykset. Monialainen maankäytön suunnittelu alueellisella ja paikallisella tasolla on keskeisessä asemassa prosessissa, jossa ala- ja aihekohtaiset näkökohdat otetaan huomioon matkailukohteissa. Päätöksenteon tukimekanismeina toimivien vaikutusten arviointien sekä seuranta- ja indikaattorijärjestelmien pitäisi helpottaa politiikkaan sisällyttämistä sekä tehokasta päätöksentekoa alueellisella ja paikallisella tasolla.

Alueellisilla ja paikallisilla viranomaisilla on tärkeä tehtävä sellaisten käytännön välineiden kehittämisessä, joiden avulla sosiaalisia kustannuksia ja ympäristökustannuksia aiheuttavat tahot saadaan maksamaan niistä. Tämä on myös julkistalouden etujen mukaista. Ne ovat myös avainasemassa siinä, että rakennerahastoja käytetään matkailukohteiden kestävyyden parantamiseen ja että siitä raportoidaan. Matkailukohteiden ja viranomaisten olisi arvioitava, tasapainotetaanko julkishallinnossa taloudellinen kehitys, sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja ympäristönsuojelu, ja lisäksi niiden olisi käytettävä sellaisia vuotuisia raportointijärjestelmiä, jotka sisältävät paitsi rahoitustaseen myös sosiaalisen taseen ja ympäristötaseen.

Useimpien matkailukohteiden ja julkisten elinten on parannettava kestävyyden tasoa. Ne voivat osallistua markkinavälineiden, vapaaehtoisten sopimusten sekä merkintä- ja sertifiointijärjestelmien kehittämiseen, edistämiseen ja käyttämiseen. Ne voivat vaikuttaa matkailijoiden kulutustottumuksiin kausiluonteisuuden, liikenteen ja kestävien tuotteiden osalta varsinkin organisaatiotoimenpiteiden, edistämistoimien ja kannustimien avulla.

Laatuun ja kantokykyyn liittyvien näkökohtien olisi ohjattava matkailukohteiden toimintaa ja kehittämistä. Alueellisten ja paikallisten viranomaisten olisi otettava käyttöön alan ammatinharjoittajille tarkoitettuja sopivia koulutusjärjestelmiä yhdessä muiden alueella toimivien julkisten ja yksityisten sidosryhmien kanssa, jotta voitaisiin perustaa matkailualan "oppimisalueita".

Matkailukohteista vastaavien tahojen ja muiden viranomaisten on oltava perillä kestävään matkailuun liittyvistä perusasioista. Niiden kestävyyttä koskevien tietojen ja taitojen lisäämisessä olisi keskityttävä erityisesti matkailun kestävän kehityksen kannalta strategisen tärkeisiin alueisiin, kuten monialaiseen ryhmätyöhön, seurantaan ja raportointiin, uusien tekniikoiden käyttöön, verkottumismekanismeihin ja työvoimaan liittyviin kysymyksiin.

Paikallisilla ja alueellisilla hallintoviranomaisilla ja niitä edustavilla elimillä on tärkeä tehtävä niissä muutoksissa ja pyrkimyksissä, joilla kehitetään instituutioiden toimintaedellytyksiä matkailukohteiden kestävyyden saavuttamiseksi, sekä tehokkaiden itsesääntelyjärjestelyjen edistämisessä.

- *Kansainväliset järjestöt ja kansalliset hallitukset*

Euroopan yhteisö voi kansainvälisten järjestöjen ja elinten jatkuvien ja laajojen kestävää matkailua koskevien pyrkimysten takia tehostaa yhteistyötään ja yhdistää voimansa niiden kanssa tällä alalla. Samalla se voi hyötyä maailmanlaajuisesta kokemusten ja ajatusten vaihdosta ja osallistua siihen entistäkin tehokkaammin.

Monien kansainvälisten ja eurooppalaisten toimien tehokas täytäntöönpano edellyttää kuitenkin kansallisilta hallituksilta ja matkailuviranomaisilta merkittäviä ponnisteluja. Jäsenvaltioiden olisi aktiivisesti osallistuttava kansainvälisten järjestöjen ja elinten aloitteisiin sekä tuettava toimenpiteitä, joilla edistetään matkailun kestävyyttä kaikilla niiden vaikutuspiiriin kuuluvilla aloilla. Komissio kehottaa niitä painottamaan politiikassa matkailun kestävyyttä, kuten järjestelyjä, joiden avulla lomat voidaan porrastaa Euroopassa mahdollisimman laajasti, sekä sisällyttämällä matkailun kulutustottumukset koulutukseen.

Matkailulla pitäisi olla suuri merkitys kansallisissa kestävän kehityksen strategioissa, ja alueellisille ja paikallisille aloitteille olisi jätettävä riittävästi tilaa. Myös kansallisten hallitusten on edistettävä laajalti hyvän hallintotavan periaatteita sekä käytettävä vaikutusten arviointeja ja seuranta- ja indikaattorijärjestelmiä politiikkaan sisällyttämisen ja tehokkaan päätöksenteon välineinä.

Kansallisten hallitusten ja alueellisten viranomaisten tehtävänä on antaa matkailun ja sen infrastruktuurin kestävälle kehitykselle tarpeellinen painoarvo sekä edistää muiden matkailun sidosryhmien kestävyyttä koskevia aloitteita ja niiden toimintaedellytysten kehittämistä, kun ne käyttävät omia varojaan tai Euroopan yhteisön varoja. Varojen käytön yhdennetty suunnittelu ja tehokas maankäytön suunnittelu ovat olennaisia, kun pyritään kestävään matkailuun.

Jäsenvaltioiden ja alueiden on vaihdettava hyviä käytäntöjä, jotka koskevat esimerkiksi kestäviä liikenneyhteyksiä, uusien rakennuskohteiden suunnittelua ja suurten vierailijamäärien hallintatekniikoita. Niillä on kansainvälisten järjestöjen ohella keskeinen tehtävä suuntaustietojen sekä kattavien ja koordinoitujen tilastotietojen tarjoamisessa ja vaihtamisessa, jotta voidaan muokata, seurata ja päivittää kestävää matkailua koskevia pyrkimyksiä, sekä niiden vaikutusten ja tilanteen johdonmukaisessa arvioinnissa.

- *Kansalaisyhteiskunnan ryhmät*

Kansalaisyhteiskunnan ryhmät ovat johtavassa asemassa kestävän kehityksen täytäntöönpanoprosessissa, ja ne voivat yhteiskunnalta ja tiedotusvälineiltä saamansa laajan hyväksynnän kautta lisätä kuluttajien tietoisuutta ja kestävyyden ymmärtämistä matkailualan työntekijöiden keskuudessa. Ne voivat olla arvokas rajapinta kansalaisten, viranomaisten ja yksityisen sektorin välillä.

Ympäristöjärjestöt ja muut kansalaisjärjestöt voivat tehdä julkisille ja yritysmaailman sidosryhmille rakentavia, ratkaisukeskeisiä ehdotuksia sekä tarjota innovatiivisia lähestymistapoja, ratkaisukeskeistä asiantuntemusta ja pilottihankkeista saatuja kokemuksia. Lisäksi niiden olisi voitava osallistua nykyistä tiiviimmin kestävää matkailua koskevaan päätöksentekoon ja hyötyä toimintaedellytysten kehittämisestä. Kansalaisjärjestöjen pitäisi tehostaa omaa toimintaansa alueellisella ja paikallisella tasolla, jotta niitä edustavat elimet voisivat toimia yhteistyössä matkailukohteiden ja viranomaisten kanssa sidosryhmien asianmukaisilla foorumeilla.

VI. PÄÄTELMÄT

Komissio odottaa, että muut sidosryhmät osallistuvat kestävän matkailun saavuttamista koskeviin pyrkimyksiin. Tämä koskee Euroopan kansalaisia ja matkailijoita, yksityisen sektorin yrityksiä, Euroopan matkailukohteita ja viranomaisia sekä kansalaisyhteiskunnan sidosryhmiä.

Komissio haluaisi aloittaa valittujen toimenpiteiden asteittaisen toteuttamisen vuonna 2004. Se aikoo toimia yhteistyössä neuvoston, muiden yhteisön toimielinten ja tällä alalla toimivien kansainvälisten elinten kanssa siten, että myös matkailualan ja kansalaisyhteiskunnan edustajat osallistuvat työhön aktiivisesti.

Komissio aikoo tiedottaa neuvostolle ja muille yhteisön toimielimille täytäntöönpanon edistymisestä syksyllä 2005 riittävän yksityiskohtaisesti, jotta Euroopan matkailua varten voidaan laatia Agenda 21 -toimintaohjelma viimeistään vuonna 2007. Tämä voi olla myös alakohtainen panos ohjelmaan sellaisten eurooppalaisten aloitteiden tukemiseksi, joilla nopeutetaan siirtymistä kestäviin kulutustottumuksiin ja tuotantomalleihin Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksessa hyväksytyn toimintasuunnitelman mukaisesti.

LIITE 1

Matkailun pääsuuntauksia: alan tulevaisuutta ohjaava skenaario

Euroopan matkailun nykytilanne

Matkailu ja sen kasvu on edelleen yksi aikamme tärkeimmistä taloudellisista ja yhteiskunnallisista ilmiöistä, jolla on maailmanlaajuinen ulottuvuus. Se koostuu monenlaisista tuotteista ja matkailukohteista, ja siihen osallistuu monia erilaisia julkisia ja yksityisiä sidosryhmiä, joilla on usein alueellisella ja paikallisella tasolla hajautettua toimivaltaa. Matkailu on nykyisin tärkeä osa maailmantaloutta ja Euroopan suurin yksittäinen toimiala, ja matkailualalla on jatkuvia mahdollisuuksia työpaikkojen lisäämiseen. Matkailun kehitys määräytyy varsinkin sitä olennaisesti helpottavan liikenteen ja asiankuuluvien politiikkojen mukaan.

Vuodesta 1980 lähtien matkailun voimakas kasvu on johtanut Eurooppaan saapuvien matkailijoiden määrän kaksinkertaistumiseen. Eurooppa on maailman vilkkain matkailualue, jonka osuus kaikesta kansainvälisestä matkailutoiminnasta on nykyisin lähes 60 prosenttia. Kasvu näyttäisi jatkuvan rajuun kilpailuun perustuvilla maailmanmarkkinoilla. Matkailijoiden määrän ennustetaan kasvavan Euroopassa edelleen huomattavasti, ja Eurooppa on edelleen yksi muihin maailman osiin suuntautuvan matkailun tärkeimmistä markkina-alueista.

Euroopan yhteisön matkailu on nykyisin enimmäkseen sisäistä. Vain 13 prosenttia matkailijoista tulee yhteisön ulkopuolisista maista. EU:n kansalaisten matkoista kolme neljäsosaa on viime aikoina tehty EU:n sisällä. Noin neljä viidesosaa Euroopan matkailusta on vapaa-ajan matkailua, jolloin matkailukohde on melko vapaavalintainen. Muista syistä tapahtuvassa matkailussa matkailukohdetta ei yleensä voida valita vapaasti.

EU:ssa matkailuelinkeinoa harjoittaa yli kaksi miljoonaa matkailuyritystä, jotka työllistävät 7,7 miljoonaa ihmistä. Määrän arvellaan kasvavan noin 15 prosenttia kymmenen seuraavan vuoden aikana. Vuonna 2001 matkailuala tuotti noin viisi prosenttia EU:n BKT:stä, mutta osuus nousee yli 12 prosenttiin, kun otetaan huomioon koko matkailutalous. Lähes 99 prosenttia Euroopan matkailuyrityksistä on pk-yrityksiä, mutta tietyillä suuryhtiöillä on merkittävä osuus kaupan volyymista etenkin kansainvälisellä tasolla.

Vaikka Euroopan matkailussa luvut ovat suuria ja niiden ennustetaan kasvavan edelleen huomattavasti, on matkailusta saatava tuotto varsinkin viime aikoina ollut heikko. Matkailu on silti edelleen yksi Euroopan niistä elinkeinoelämän aloista, joilla on parhaat tulevaisuudennäkymät.

Nykyinen maailmanlaajuinen tilanne

Viimeaikaiset turvallisuuskriisit ja terveyteen liittyvät uhkat ovat herättäneet paljon huomiota tiedotusvälineissä ja saaneet viranomaiset hämmennyksen valtaan. Ne ovat myös muuttaneet matkailun tottumuksia ja kysyntää samalla, kun talouskasvu on hidastunut koko maailmassa. Varsinkin yritykset vähentävät matkustuskustannuksiaan. Työttömyys, turvallisuuteen liittyvät uhkat, matkustamista hankaloittavat kiristyneet turvamääräykset ja niistä aiheutunut kustannusten kasvu vähentävät matkailua. Tiettyjä matkailukohteita kartetaan poliittisista syistä tai turvallisuussyistä.

Matkailijat jäävätkin kotimaahansa ja lähellä sijaitseviin matkailukohteisiin ja kuluttavat lomalla yhä vähemmän rahaa. Eurooppaan ulkomailta saapuvien matkailijoiden määrä

vähenee, ja eurooppalaiset matkustavat yhä vähemmän maailman muihin osiin ja pysyttelevät lähellä kotiaan. Lentoyhtiöiden kapasiteettia on vähennetty merkittävästi, joten kysynnän nopeaan kasvuun on vaikea vastata, jos matkailun tottumukset palaavat ennalleen.

Keskipitkän ja pitkän aikavälin muutokset väestörakenteessa ja yhteiskunnassa

Väestörakenteen muutoksella on suuri vaikutus matkailun suuntauksiin ja kysyntään. Teollisuusmaissa 60 vuotta täyttäneiden osuus nousee 20 prosentista kolmasosaan seuraavan puolen vuosisadan aikana. He pystyvät todennäköisesti toimimaan itsenäisesti entistä pitempään, ja tästä hyötyvät todennäköisesti terveys-, kylpylä- ja liikuntamatkailun segmentit. He viettävät yhä pitempiä aikoja matkailukohteissa, joiden elinoloja pidetään miellyttävinä, varsinkin etelässä ja hiljaisina kausina. Yhä useammat siirtyvät jopa asumaan enemmän tai vähemmän pysyvästi alueille, jotka ovat tärkeitä matkailukohteita tai joista saattaa tulla sellaisia.

Tämä muutos ja vähemmistöryhmien kasvu teollistuneissa yhteiskunnissa johtavat uusien tuotteiden kysyntään. Nuoret vaativat kuitenkin edelleen "nuorisomatkailutuotteita", ja yhä useammat pitävät itseään nuorina vielä kolmekymppisinä. Yhä useammat ja pienemmät kotitaloudet, käytettävissä olevien tulojen lisääntyminen ja entistä joustavammat työskentelytavat lisäävät entisestään lyhytlomia ja laadukkaiden palvelujen kysyntää. Liikkumisvapauden lisääntymisen ja elinikäisen oppimisen kulttuurin pitäisi lisätä halukkuutta matkustamiseen ja uusien kokemusten hakemiseen myös tavanomaisen vapaa-ajan matkailun ulkopuolella.

Poliittisten asenteiden muuttuminen ja taloudellisten paineiden lisääntyminen

Valtion matkailulle antaman tuen odotetaan vähenevän, mutta kasvava ympäristötietoisuus voi lisätä sääntelyä ympäristön suojelemiseksi varsinkin seikkailumatkailun vaikutuksilta. Veroja, maksuja ja hinnoittelua on kiristetty ympäristöön kohdistuvien paineiden hillitsemiseksi, kuluttajansuojan parantuminen on nostanut kustannuksia, esteettömyyden parantaminen vammaisia varten maksaa, ja vakuutusmaksut ovat kohonneet, joten yksityisellä sektorilla on yhä enemmän paineita tarjota tuotettaan hinnalla, jonka kuluttaja on valmis maksamaan. Kilpailu kiristyy matkailukohteiden ja yksityisen sektorin yritysten välillä vertikaalisesti integroituneella alalla. Ne vastaavat kilpailuun luomalla entistä läheisempiä (suorempia) yhteyksiä markkinoihinsa ja (mahdollisiin) asiakkaisiinsa Euroopassa ja kansainvälisesti lisäämällä yhteistyötä uusien tekniikoiden käytössä ja parantamalla näin myynninedistämisen, markkinoinnin ja tiedotuksen kustannustehokkuutta.

Liikennealan muutokset

Alueellisia lentoasemia käyttävien halpalentoyhtiöiden jatkuva kasvu suosii niiden tarjoamia matkailukohteita varsinkin suorilla reiteillä ja lyhytlomasegmentin kasvua. Uudet hintarakenteet ja sähköiset markkinat muuttavat varauskäyttäytymistä ja suosivat pakettimatkojen sijaan yksilöllisesti rakennettuja ja standardista poikkeavia tuotteita sekä lyhyillä että pitkillä matkoilla. Samankaltaiset hintarakenteet risteilyissä voisivat johtaa entistä joustavampiin tuotteisiin varsinkin Välimeren alueella. Sekä reitti- että tilauslentoyhtiöt, joiden välinen raja hämärtyy koko ajan, rajoittavat edelleen konekantaansa kapasiteettiin, josta voidaan saada maksimaalinen tuotto. Tämä heikentää niiden kykyä vastata kysynnän nopeaan kasvuun ja kysyntäpiikkeihin. Polttoainepula ja poliittisista syistä johtuva hinnannousu voivat edelleen olla niille ongelma.

Maanteillä yksityisen matkailuliikenteen kasvu ei todennäköisesti jatku nykyisellään. Auton käyttöä matkailuliikenteessä rajoittaa pikemminkin epämukavuus kuin kustannusten nousu. Jotta tärkeiden kaupunkimatkailukohteiden infrastruktuurin rajallista kantokykyä pystyttäisiin hallitsemaan, Lontoossa hyväksi havaittua ruuhkamaksua voitaisiin soveltaa muihinkin kaupunkeihin, ja samalla voitaisiin rajoittaa turistibussien liikkumista ja lisätä julkisen liikenteen käyttöä. Viranomaisten pyrkimykset vähentää ruuhkautumista ja tieliikenteen aiheuttamaa pilaantumista merkitsevät rautatieliikenteen lisääntymistä, jos siihen annetaan julkista taloudellista tukea, ja samalla yksityisautojen käytöstä matkailusta saatava suhteellinen etu pienenee.

LIITE 2

Euroopan matkailun kestävyyden kannalta merkittävät haasteet sekä yksityisen ja julkisen hallintotavan päätavoitteet

Matkailun kestävyyden kannalta ratkaisevat haasteet:

- ammattitaitoisen työvoiman puute tietyissä työpaikoissa sekä alan vaikeat sosiaaliset olot ja työolot
- liikenteen kehitys ja sen vaikutus liikennevirtoihin: koska matkailu on riippuvainen liikenteestä, tällä alalla on kiinnitettävä erityistä huomiota kestävyyteen varsinkin siten, että rajoitetaan sen ympäristövaikutuksia ja otetaan huomioon ilmastonmuutos
- matkailun kehityksen mahdollinen vaikutus paikallisväestön taloudellisiin ja sosiaalisiin oloihin, kuten hintojen ja elinkustannusten nousu, sekä vaara siitä, että kulttuuri irrotetaan paikallisesta yhteydestään ja merkityksestään paikalliselle yhteiskunnalle ja että sosiokulttuuristen ilmentymien paikallinen aitous katoaa matkailun kehityksen ja investointien globaalistuessa
- kulttuuriperinnön käyttö, ympäristönsuojelun tarve ja yhä suurempi altistuminen luonnon ja ihmisen aiheuttamille vaaroille
- mahdolliset muutokset matkailukohteen valinnassa vilkkaana tai hiljaisena kautena merkittävien kulutussuuntausten ja ulkoisten tekijöiden, kuten alueellisen ilmaston muutosten ja äärimmäisten säätapahtumien, takia
- keskittymistä ja matkailupalvelujen kasvavaa vertikaalista integroitumista koskevan suuntauksen mahdollinen voimistuminen
- uusien tieto- ja viestintätekniikoiden käyttöönotto ja huomioiminen kilpailutekijänä.

Kestävän matkailun hyvän yksityisen ja julkisen hallintotavan päätavoitteet:

- matkailun kestävän kehityksen sisällyttäminen taloudellista, sosiaalista ja ekologista kehitystä koskeviin kattaviin strategioihin
- yhdennetyt alakohtaiset politiikat ja yleinen johdonmukaisuus kaikilla tasoilla
- monenväliset ympäristösopimukset ja kestävät kansainväliset kauppapolitiikat
- yritysvastuuta koskevan raportoinnin ja kestävän kehityksen mukaisen tilinpidon kehittäminen ja käyttöönotto sekä julkisella että yksityisellä sektorilla
- paikallisen Agenda 21 -prosessin käyttäminen varsinkin matkailukohteissa myös alueellisella tasolla
- arvoketjun ja matkailukohteiden kehityksen seuranta- ja indikaattorijärjestelmien käyttö
- kansalaisten osallistuminen niin kuluttajina kuin myös työpaikalla.

LIITE 3

Esimerkkejä kansainvälisten ja eurooppalaisten sidosryhmien aloitteista ja toimenpiteistä

Maailmanlaajuinen Agenda 21 -prosessi on matkailualalle ratkaisevan tärkeä. YK:n kestävän kehityksen toimikunta (CSD) teki vuonna 1999 päätöksen *matkailusta ja kestävästä kehityksestä*, joka sisältää matkailun kestävää kehitystä koskevan kansainvälisen työohjelman. Vuonna 2002 kestävän kehityksen huippukokouksessa hyväksyttiin toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelman ohjeet kestämättömien kulutustottumusten ja tuotantomallien muuttamisesta (13–22 kohta) ovat erittäin tärkeitä matkailualalle ja suoraan sovellettavissa siihen. Toimintasuunnitelmassa viitataan myös nimenomaan matkailun kestävään kehitykseen, jotta voidaan suojella ja hoitaa taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen perustana olevia luonnonvaroja, sosiaalista, taloudellista ja infrastruktuurin kehittämistä edistävään kestävään matkailuun sekä kestävään kehitykseen kehitysmaissa (41 kohta, 52 kohdan g alakohta ja 64 kohta).

Maailmanlaajuisten alakohtaisten aloitteiden osalta Maailman matkailuneuvosto (WTTC), Maailman matkailujärjestö (WTO) ja Earth Council laativat vuonna 1996 *matkailualan Agenda 21 -toimintaohjelman*. Maailman matkailujärjestön yleiskokous hyväksyi vuonna 1999 *matkailun eettiset säännöt*, jotka ovat matkailualaa myös kestävyyden periaatteisiin sitova kattava asiakirja. Maailman matkailujärjestö on julkaissut myös *matkailun kestävän kehityksen oppaan paikallisille viranomaisille* sekä antanut *julistuksen matkailusta ja ilmastonmuutoksesta*.

Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristöohjelman (UNEP) ja biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen yhteydessä on laadittu *kestävän matkailun kansainväliset suuntaviivat* (suuntaviivat matkailun kestävään kehitykseen liittyviä toimia varten haavoittuvissa manner-, meri- ja rannikko- sekä vuoristoekosysteemeissä). UNEP koordinoi myös *matkanjärjestäjiä koskevaa aloitetta*, jossa kehitetään vapaaehtoisia suuntaviivoja vastuullisille yrityksille ja edistetään *GRI-aloitetta* (*Global Reporting Initiative*). Näissä aloitteissa keskitytään lähinnä suuryrityksiin, mutta matkailualalla myös pk-yritysten on tiedostettava täysin, miten liiketoiminnasta voidaan tehdä entistä vastuullisempaa.

Vuoden 2002 kestävän kehityksen huippukokousta varten julkaistussa sidosryhmien välisessä *matkailualaa käsittelevässä raportissa* luetellaan aloitteita, joilla matkailuala ja tietyt merkittävät sidosryhmät ovat pyrkineet edistämään matkailun kestävää kehitystä, ja siinä korostetaan sidosryhmien välisten voimakkaiden kumppanuuksien keskeistä merkitystä. Samassa yhteydessä Maailman matkailujärjestö esitti useita matkailuun liittyviä asiakirjoja, kuten matkailua ja köyhyyden lieventämistä käsittelevän julkaisun, josta se kehitti yhdessä Yhdistyneiden Kansakuntien kauppa- ja kehityskonferenssin (UNCTAD) kanssa ST-EP-erityisaloitteen (Sustainable Tourism – Eliminating Poverty). Lisäksi WTTC on laatinut *Corporate Social Leadership for the Travel & Tourism Industry* -nimisen julkaisun, joka on liikemaailman vastaus kestävän kehityksen haasteeseen.

Myös kansainväliset kansalaisjärjestöt ovat tehneet työtä kulttuurin ja luonnon alalla. ICOMOSin (International Council on Monuments and Sites) *kansainvälisessä kulttuurimatkailun peruskirjassa* esiteltiin periaatteet ja suuntaviivat matkailun hallintaan kulttuurin ja perinnön kannalta merkittävissä paikoissa. International Friends of Nature on julkaissut *kestävän matkailun kehityksen kymmenen suuntaviivaa*.

Useat muut asiakirjat, toimenpiteet ja parhaiden käytäntöjen vaihdot koskevat nimenomaan Eurooppaa, kuten Euroopan matkailualan yksityisyrittäjien verkoston (Network of European Private Entrepreneurs in the Tourism Sector, NET) äskettäin esittämä ekologisesti kestävän matkailun peruskirja ja *kestävää matkailua suojelualueilla koskeva eurooppalainen peruskirja*. Euroopan neuvoston *maisemaa koskevassa eurooppalaisessa yleissopimuksessa* täsmennetään lähestymistapaa, jotta Euroopan alueellisen monimuotoisuuden säilyttämisestä voisi tulla yksi Euroopan kestävän matkailun kulmakivistä. Alppeja koskeva yleissopimus kattaa Euroopan matkailun kannalta erittäin tärkeän suuren maantieteellisen alueen ja sisältää matkailua ja vapaa-aikaa koskevan pöytäkirjan, jossa käsitellään erityisesti kestävään kehitykseen liittyviä kysymyksiä.

YK:n *paikallinen Agenda 21* -prosessi on erittäin tärkeä paikallisella tasolla. Sitä pidetään kestävän matkailun prosessin hallinnan keskeisenä välineenä, joka ohjaa paikallista maankäyttöä esimerkiksi matkailukohteissa sekä edistää seuranta- ja indikaattorijärjestelmien käyttöä kestävän kehityksen laadun varmistamiseksi. Useat kunnat osallistuvat sen täytäntöönpanoon, jota edistävät erityisesti Kansainvälinen paikallisten ympäristöaloitteiden neuvosto (ICLEI), kestävää kehitystä toteuttavien paikallisten hallintoviranomaisten kansainvälinen yhdistys, ja sen eurooppalainen sihteeristö. UNEP julkaisi äskettäin (vuonna 2003) tapaustutkimuksia ja alustavia tuloksia julkaisussa *Tourism and Local Agenda 21 – The Role of Local Authorities in Sustainable Tourism*.

Useissa aloitteissa eri tasoilla keskitytään indikaattoreihin. Maailman matkailujärjestö on kehittänyt menetelmiä kestävän matkailun indikaattoreiden yksilöimistä ja soveltamista varten. Se julkaisi vuonna 1997 indikaattoreiden kehittämistä ja käyttöä koskevan käytännön oppaan (What Tourism Managers Need to Know). Se perusti äskettäin uuden työryhmän, jossa myös Euroopan ympäristökeskus on mukana ja jonka tehtävänä on laatia suuntaviivat kestävän kehityksen indikaattoreiden määrittämiseksi ja soveltamiseksi matkailussa. Euroopan ympäristökeskus osallistuu niin ikään institutionaalista, ekologista, sosiokulttuurista ja taloudellista kehitystä mittaavien indikaattoreiden kehittämiseen (eurooppalaiset indikaattorit kestävän matkailun kehittämiseksi matkailukohteissa) lähinnä kansalaisyhteiskunnan johtamassa EU:n VISIT-hankkeessa (Voluntary Initiatives for Sustainability In Tourism). Euroopan komissio tukee hanketta ympäristöalan *Life*-rahoitusvälineestä. Saksan ympäristökeskus laati vuonna 2001 julkaisun *Indicators for the development of sustainable tourism in the Baltic Sea Region*.

Kaikilla tasoilla hyvin monenlaisissa aloitteissa kehitetään tietovälineitä, joiden avulla edistetään kestäviä tuotantomalleja ja kulutustottumuksia matkailualalla. Maailman matkailujärjestön äskettäin (vuonna 2002) laatima julkaisu Voluntary Initiatives for Sustainable Tourism osoittaa, missä määrin eurooppalaiset tuotteet ja palvelut ovat siirtyneet johtoasemaan vapaaehtoisissa ympäristömerkintäaloitteissa. Euroopan matkailussa on noin 40 alueellista, kansallista ja kansainvälistä ympäristömerkkiä, joten järjestelmien runsauden takia on kyseenalaista, saavatko matkailijat niistä luotettavia ohjeita kestävästä kulutuksesta. Edellä mainitussa VISIT-hankkeessa on myös ryhdytty kehittämään standardia, jonka avulla voidaan tunnistaa ympäristön kannalta laadukkaat Euroopan matkailun ympäristömerkinnät.

Näiden aloitteiden lisäksi laadunhallintajärjestelmien standardeja koskeva ISO 9000 -sarja ja ympäristöasioiden hallinnan standardeja koskeva ISO 14000 -sarja voivat olla tärkeitä matkailualalla. Niitä noudatetaan useissa matkailuyrityksissä.

LIITE 4

Euroopan matkailun kestävyyttä edistävät yhteisön politiikat ja aloitteet

– Hallintotapa, parempi sääntely ja sisällyttäminen politiikkaan

Eurooppalainen hallintotapa ja parempi sääntely tarjoavat lähestymistapoja ja välineitä, joilla tuetaan kestävää matkailua koskevia pyrkimyksiä. Sisällyttämällä ne alakohtaiseen päätöksentekoon ja täytäntöönpanoon voidaan ottaa kestävyysnäkökohdat riittävästi huomioon matkailun kaltaisella monialaisella toimialalla. Vaikutusten arviointi edistää olennaisesti politiikkaan sisällyttämistä sekä parantaa politiikan suunnittelun laatua ja johdonmukaisuutta. Suunniteltujen pilottisovellusten lisäksi matkailun kestävyyttä voitaisiin edistää myös *kolmikantasopimuksilla*. Näissä vapaaehtoisissa välineissä ei tehdä sitovia oikeudellisia sitoumuksia.

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 6 artiklassa määrätään ympäristönsuojelun sisällyttämisestä politiikkaan. Neuvosto on hyväksynyt päätöslauselmia, päätelmiä tai strategioita ympäristönäkökohtien sisällyttämiseksi ja kestävän kehityksen saavuttamiseksi tietyillä politiikan aloilla, joista monet ovat tärkeitä matkailun kestävän kehityksen kannalta.

Rannikkoalueiden yhdennettyä käyttöä ja hoitoa koskeva yhteisön strategia ja sen edistämisestä annettu suositus ovat erittäin tärkeitä matkailutoiminnan ja matkailukohteiden kannalta. Jäsenvaltioita on pyydetty laatimaan vuoden 2006 kevääseen mennessä rannikkoalueiden yhdennettyä käyttöä ja hoitoa koskeva kansallinen strategia. Komission julkaisuissa selvitetään ja edistetään parhaita käytäntöjä matkailukohteiden integroidun laatujohtamisen alalla.

– Kestävä yrittäjyys, liiketoimintakäytännöt ja työllisyys

EU:n yrityspolitiikkaa koskeva strategia ja siihen liittyvät toimenpiteet, kuten liiketoimintaympäristön yksinkertaistaminen, pienyrityksiä koskeva eurooppalainen peruskirja ja Euroopan pk-yritysten seurantakeskus, voivat osaltaan vaikuttaa Euroopan matkailualan kestävyyteen. EU:n toimet yrittäjyyden ja pk-yritysten edistämiseksi, kuten liiketoiminnan tukitoimenpiteet ja -verkostot, rahoituksen saatavuus sekä toimenpiteet pienyritysten ja tiettyjen kohderyhmien hyväksi, voivat auttaa kestäviä matkailuyrityksiä.

Matkailun kestävyys voi hyötyä etenkin sidosryhmien yhteisistä pyrkimyksistä, jotka koskevat yritysten sosiaalisen vastuun edistämistä ja kehittämistä. Komission tiedonannossa yritysten sosiaalisesta vastuusta viitataan sosiaalisen vastuun kehittämiseen muun muassa matkailualalla. Tärkeitä ovat myös pyyntö, jonka mukaan pörssiyhtiöt, joilla on vähintään 500 työntekijää, julkaisevat vuosikertomuksessaan tietoja, jotka osoittavat menestymistä taloudellisten, ympäristöön liittyvien ja sosiaalisten näkökohtien perusteella, sekä ympäristöasioiden kirjaaminen, laskenta ja julkistaminen yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa.

Yhteisön kilpailupolitiikalla varmistetaan taloudellisesti kestävä yritysmaailma ja riittävän yhdenvertaiset mahdollisuudet kestävälle liiketoiminnalle. Siinä tuetaan ympäristönäkökohtien sisällyttämistä yhteisön politiikkoihin. Sulautumien valvonnalla huolehditaan siitä, että jatkuva keskittyminen välittäjien tasolla ja vertikaalinen integroituminen sekä matkanjärjestäjien kasvava ostovoima eivät heikennä kilpailua markkinoilla, sillä se vaikuttaisi kielteisesti paikallisiin toimittajiin, pieniin toimijoihin ja loppukuluttajiin. Yhteisön suuntaviivoissa valtiontuesta ympäristönsuojelulle selvitetään

ympäristönsuojeluun myönnettävän tuen uusia muotoja kestävän kehityksen edistämiseksi siten, että sovelletaan saastuttaja maksaa -periaatetta ja samalla sisällytetään kustannukset hintoihin.

Kestävä matkailu voi hyötyä lähestymistavoista ja välineistä, joita kuvataan yksityiskohtaisesti komission tiedonannossa ympäristönäkökohtien sisällyttämisestä talouspolitiikkaan. Taloudelliset välineet ja varsinkin markkinavälineet, joiden avulla voidaan luoda toimivat ympäristöhyödykkeiden ja -palvelujen markkinat, ovat hyvä keino ympäristö- ja talouspolitiikan sisällyttämiseen tällä alalla. Maantieteelliselle alueelle tai osa-alalle neuvotelluilla ympäristösopimuksilla jätetään teollisuudelle liikkumavaraa sovittujen tavoitteiden saavuttamiskeinoissa, jos useimmat asianomaiset yritykset ovat edustettuina ja niiden voidaan olettaa liittyvän sopimukseen. Ympäristöveroilla ja muilla veroilla voi olla suuri merkitys kustannusten sisällyttämisessä hintoihin. Matkailun ympäristöverot voivat olla tärkeä väline, jotta saastuttajat saataisiin maksamaan. Tarvittaessa myös päästömaksujen määrääminen tai maksujen tarjoaminen, jolloin ympäristövoimavarat hinnoitellaan, sopivat hyvin matkailualan monimuotoisuuteen.

Euroopan työllisyysstrategian päälinjaukset, EU:n jäsenvaltioiden vuotuiset työllisyyden suuntaviivat ja niihin liittyvät suositukset kullekin jäsenvaltiolle voidaan vahvistaa matkailualalla. Yrittäjyyden suosiminen ja työpaikkojen luominen, työllistyvyyden parantaminen, yritysten ja työntekijöiden sopeutumiskyvyn parantaminen sekä yhtäläisten mahdollisuuksien edistäminen ovat keskeisiä aloja, joita voitaisiin vastaavasti hyödyntää matkailun työpaikkojen luomisessa.

Sosiaalisesti kestävä matkailuala ja sen kyky houkutella ammattitaitoista työvoimaa voivat hyötyä Euroopan yhteisön työstä laadukkaisiin työehtoihin ja -oloihin liittyvissä kysymyksissä, joihin kuuluvat työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja kuuleminen, työmarkkinaosapuolten yhteistyö, työehtosopimukset ja niitä koskevat neuvottelut, sosiaalinen suojelu ja sitä koskeva keskinäinen tiedotus, vammaisuus, ikääntymistä koskeva politiikka, sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittaminen ja sosiaalinen osallisuus. Komission pyrkimykset eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttamiseksi hyödyttävät myös matkailualaa, etenkin *oppimisalueet*, jotta matkailuala saa kaikki innovaatioihin tarvittavat taidot.

– Kestävä liikenne ja energia

Valkoinen kirja Eurooppalainen liikennepolitiikka vuoteen 2010: Valintojen aika ja sen toimintasuunnitelma ovat Euroopan matkailun kestävyyden kannalta ensiarvoisen tärkeitä.

Valkoisessa kirjassa selvitetään, miten matkailuliikenteestä voidaan tehdä entistä tehokkaampaa, kestävämpää ja laadukkaampaa. Ehdotetun strategian ja toimenpiteiden tavoitteena on irrottaa liikenteen jatkuva kasvu asteittain talouskasvusta, jotta voidaan vähentää ruuhkia ja ympäristöön kohdistuvia paineita sekä samalla säilyttää EU:n talouden kilpailukyky ja kehittää laadukas liikennepolitiikka Euroopan kansalaisille. Liikenneturvallisuutta, ruuhkattomuutta, kestävää liikkuvuutta, matkustajien oikeuksia, liikennepalvelujen laadun parantamista ja kestävää infrastruktuuria koskevat toimenpide-ehdotukset ovat tärkeitä matkailijoille ja paikallisväestölle, ja ne vaikuttavat merkittävästi matkailutuotteeseen ja matkailukohteiden elämään.

Valkoisessa kirjassa korostetaan eri liikennemuotojen tasapainoista kasvua, joka saadaan aikaan toteuttamalla säännelty markkinoiden vapauttaminen, sisällyttämällä hintoihin liikenteen ulkoiset kustannukset ja kohdentamalla investoinnit niihin verkkoihin, joissa varmistetaan terve kilpailu eri liikennemuotojen välillä. Kestävää matkailuliikennettä edistetään poistamalla liikenteen tekniset ja institutionaaliset esteet jäsenvaltioiden väliltä sekä luomalla todelliset yhteiset liikennemarkkinat. Myös Euroopan laajuisen liikenneverkon (TEN-T) infrastruktuurit eri liikennemuodoille ja sen liikenteenhallintajärjestelmät voivat helpottaa matkailua kestävyysvaatimusten mukaisesti.

Yhteisön saavutukset ja toimenpiteet energia-alalla edistävät matkailun kestävää kehitystä. Valkoisessa kirjassa *Tulevaisuuden energia: uusiutuvat energialähteet* asetetaan tavoitteet ja toimenpiteiden aikataulu matkailualan kannalta erittäin tärkeille energiatyypeille toimintasuunnitelman muodossa. Valkoisen kirjan *vauhdittamiskampanjan* avaintoimissa mainitaan erikseen matkailuun liittyvät sovellukset.

– Luonnonvarojen ja kulttuuriperinnön järkevä käyttö, hoito, edistäminen ja parantaminen: suojelualueet sekä luonnon- ja kulttuuriperintö

Biologisen monimuotoisuuden, kulttuuristen arvojen ja kulttuuriperinnön kunnioittamiseksi komissio edistää ekosysteemien, elinympäristöjen ja alueiden kantokyvyn arviointia matkailun kannalta, parhaiden käytäntöjen vaihtoa julkisten ja yksityisten matkailun eturyhmien välillä sekä kestävän matkailun kansainvälisten suuntaviivojen kehittämistä. Se on julkaissut ohjeita, jotka koskevat kestävän matkailun kehittämistä suojelualueilla ja kulttuuriperinnön pohjalta. Biologista monimuotoisuutta koskevassa Euroopan yhteisön strategiassa ehdotetut tavoitteet ja toimenpiteet liittyvät suoraan kestävään matkailuun, esimerkiksi vaadittavat erityissuojelutoimenpiteet ja Euroopan Natura 2000 -alueisiin kohdistuvien matkailun vaikutusten huomioiminen.

Monista yhteisön rahoittamista toimenpiteistä ja hankkeista saadaan hyviä käytäntöjä siitä, miten kestävän matkailun avulla voidaan hyödyntää kulttuuriperintöä ja lisätä siihen perustuvan matkailun mahdollisuuksia kestävään taloudelliseen kehitykseen ja työpaikkojen luomiseen. Kulttuuri 2000 -ohjelmassa pyritään edistämään yhteistä kulttuurialuetta, jolle ovat luonteenomaisia sekä kulttuurin monimuotoisuus että yhteinen kulttuuriperintö, ja sen lisäksi monet muut eurooppalaiset ohjelmat, joissa on kulttuurinen ulottuvuus, voivat auttaa näiden mahdollisuuksien hyödyntämisessä.

– Ympäristöpolitiikka

Yhteisön ympäristöpolitiikka on erittäin tärkeää Euroopan matkailun kestävyyden kannalta. Biologisen monimuotoisuuden ja luonnonperinnön järkevän käytön ja hoidon (ks. edellä) yhteydessä mainittujen toimenpiteiden ja välineiden sekä ympäristötiedotuksen, ympäristöasioiden hallinnan ja arvioinnin (ks. jäljempänä) lisäksi muun muassa vesi-, jätevesi- ja jätehuolto vaikuttavat suoraan matkailualaan.

Vuoden 1976 uimavesidirektiivissä asetettiin Euroopan unionin uimavedelle sitovia laatutavoitteita, joihin esitettiin muutoksia uudessa direktiiviehdotuksessa. Vuotuisessa uimavesiraportissa ja Tourist Atlas -julkaisussa kerrotaan uimaveden laadusta. Turvallinen uimavesi on tärkeä tekijä matkailukohteen valinnassa, ja puhdas vesi on matkailukohteille tärkeä keino vierailijoiden houkuttelemiseen.

Jäteveden ja jätteen osalta niin ennaltaehkäisyä kuin myös käsittelyä, uudelleenkäyttöä, kierrätystä, sijoittamista tai polttamista koskevat yhteisön toimenpiteet liittyvät suoraan matkailun arvoketjuun ja kestäviin matkailukohteisiin. Myös paikallisen ympäristömelun ehkäiseminen ja torjuminen on erittäin tärkeää matkailukohteiden ekologisesti kestävän hoidon kannalta.

– Taloudellinen tuki kestävän matkailun kehittämiseen: määrärahat taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseen

Rakennerahastot ja niiden yhteisöaloitteet, kuten Interreg ja Leader+, Phare-ohjelma sekä yhteisön tuki maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskeville liittymistä valmisteleville

toimenpiteille (SAPARD), tarjoavat hyviä mahdollisuuksia matkailuun liittyvien toimenpiteiden tukemiseen. Tätä edistää myös komission julkaisu, jossa kerrotaan, miten saadaan parasta vastinetta rakennerahastojen varoille kaupan ja matkailun alalla. Kylien kunnostaminen ja kehittäminen, maaseutuperinnön suojeleminen ja säilyttäminen sekä matkailuelinkeinon kannustaminen ovat EMOTR:n tuesta maaseudun kehittämiseen annetun nykyisen neuvoston asetuksen 33 artiklan mukaisia tukikelpoisia toimenpiteitä EMOTR:n tukiosaston tavoitteen 1 alueiden ulkopuolella.

Koheesiorahastosta ja liittymistä edeltävästä rakennepolitiikan välineestä rahoitetaan merkittäviä ympäristö- ja liikennealan infrastruktuurihankkeita, joilla edistetään yhteisön ympäristöpolitiikan ja Euroopan laajuisen liikenneverkon tavoitteiden saavuttamista, ja niillä voi olla laaja merkitys Euroopan matkailun kehittämisessä edelleen.

– Uusien tekniikoiden käyttöönotto

Komissio on korostanut toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että eurooppalaiset yritykset voivat hyötyä täysimääräisesti sähköisestä taloudesta myös matkailualalla, jolla tieto- ja viestintätekniikoilla voi olla suuri vaikutus. Komission toimintasuunnitelmassa eEurope 2005: tietoyhteiskunta kaikille kehotetaan yksityistä sektoria tekemään komission ja jäsenvaltioiden kanssa yhteistyötä eEurope-aloitteen tavoitteiden saavuttamiseksi. Siinä todetaan nimenomaan matkailun osalta, että komissio määrittää yhteistyössä jäsenvaltioiden, yksityisen sektorin ja alueellisten viranomaisten kanssa sähköiset palvelut Euroopan edistämiseksi ja helppokäyttöisten tietojen tarjoamiseksi.

Myös eurooppalaisen tutkimusalueen toteuttamista ja innovointia tukevan Euroopan yhteisön kuudennen tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja esittelyn puiteohjelman (2002–2006) ensisijaisella aihealueella "Tietoyhteiskunnan teknologia" on hyviä mahdollisuuksia matkailuun liittyvien hankkeiden tukemiseen.

– Laadukas tiedotus, hallintavälineet, seuranta ja mittaus

Laadukkaan ja helppokäyttöisen ympäristöä ja käytännön asioita koskevan tiedotuksen avulla voidaan muokata mielipiteitä ja vaikuttaa näin kestävyyttä tukeviin yksittäisten matkailijoiden päätöksiin. Yhteisön ympäristömerkkijärjestelmän ulottaminen palveluihin alkoi matkailijoiden majoituksen osa-alalla, ensimmäisellä palvelualalla, jolle kehitettiin ekologisia arviointiperusteita. On myös edistettävä ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmän *(EMAS-järjestelmän)* laajaa käyttöä matkailualalla ympäristönsuojelun tason arvioinnissa, siitä raportoinnissa ja sen parantamisessa, samoin kuin täsmällisiä ja riippumattomasti todennettuja ympäristönsuojelun tai kestävän kehityksen tasoa koskevia raportteja.

Yhteisön lainsäädännössä edellytetään ympäristövaikutusten arviointia tietyissä matkailuun ja vapaa-aikaan liittyvissä laitoshankkeissa sekä suunnitelmissa ja ohjelmissa ennen luvan myöntämistä. Yhdennetyllä tuotepolitiikalla minimoidaan osaltaan tuotteiden ympäristövaikutukset kaikissa elinkaaren vaiheissa. Matkailun sidosryhmät voivat hyötyä tiedoista, jotka koskevat jo kehitettäviä ja testattavia teollisuus- ja tuotepolitiikan aloja, kuten ympäristöä säästävää teollisuutta, sekä yhteisön oikeuden mahdollisuuksista niille hankintaviranomaisille, jotka haluavat ottaa ympäristönäkökohdat huomioon julkisissa hankinnoissa.

Tärkeä väline kestävyyden varmistamisessa koko elinkaaren aikana on taantuvien matkailukohteiden ja ennaltaehkäisevien parhaiden käytäntöjen tunnistamiseen tarkoitettu ennakkovaroitusjärjestelmä, josta komissio on laatinut oman julkaisun. Komissio laatii

parhaillaan matkailukohteiden ja infrastruktuurien esteettömyyden yhdenmukaistettuja arviointiperusteita vammaisia varten. Tästä työstä saatavien tietojen pitäisi auttaa myös Euroopan matkailun kestävyyden tämän osa-alueen seurannassa ja mittaamisessa.

Matkailuun liittyviä luotettavia indikaattoreita kannattaa etsiä selvittämällä ne matkailun keskeiset vaikutusalueet, jotka voidaan mitata suoraan matkailuyritysten ja vierailijoiden käyttäytymisestä matkailukohteissa. Eurostat on aloittamassa valmistelutyötä, joka koskee matkailun kestävän kehityksen mittaamista koskevan metodologisen käsikirjan laatimista.